

Virkistyspalveluohjelma

LUONNOS

Hämeenlinnan kaupunki

Kaupunkirakenne Infra, Luontopalvelut

3.6.2024

Sisälllys

1	Alkusanat.....	1
2	Virkistyspalveluohjelman tarkoitus ja tavoitteet.....	2
2.1	Ohjelman palvelut ja kohteet.....	2
2.2	Muut ohjelmat ja strategiat ohjaavat virkistyspalveluita	3
3	Virkistyspalveluiden hyvinvointivaikutukset.....	9
4	Palveluiden ja kohteiden kuvaus	10
4.1	Vuokrattavat venepaikat.....	10
4.1.1	Laituripaikat	10
4.1.2	Soutuveneiden numeropaikat	13
4.1.3	Soutuveneiden maallevetoalueet.....	15
4.2	Kaupunkiveneet.....	17
4.3	Uimarannat- ja paikat.....	18
4.4	Avantouintipaikat	22
4.5	Ulkoilu- ja virkistysalueet	23
4.6	Kodat ja tulipaikat	28
4.7	Polkureitit	35
4.8	Muita virkistyspalveluita	38
4.8.1	Koirien uittopaikat	39
4.8.2	Kalastuslaiturit	39
4.8.3	Pistäytymislaiturilaiturit.....	40
4.8.4	Matonpesupaikat	40
4.8.5	Viljelypalstat.....	42
4.8.6	Metsästys	43
5	Virkistyspalvelukyselyt.....	44
6	Talous.....	50

7	Toimenpide-ehdotukset.....	52
7.1	Polkureitit.....	53
7.2	Uimarannat -ja paikat.....	54
7.3	Tulipaikat.....	55
7.4	Venerannat -ja paikat.....	56
7.5	Opastus.....	57
7.6	Retkeily- ja ulkoilualueet.....	58

Liite 1. Tavoite- ja toimenpidetaulukko

1 Alkusanat

Luonto ja mahdollisuudet ulkona virkistäytymiseen ovat Hämeenlinnassa ihan lähellä, Hämeenlinnan strategian mukaisesti. Keskustan tuntumassa Vanajavettä kiertävä rantareitti houkuttelee liikumaan ja nauttimaan luonnosta sekä kauniista maisemista. Kantakaupungissa suositut Aulangon ja Ahveniston alueet tarjoavat myös upeat puitteet monenlaiseen virkistäytymiseen. Pitäjistä esimerkiksi Lammilta löytyy kaunis Untulanharju ja –ranta, Kalvolasta Äimäjärven rannat ja vesitorninmäen luonto, Hauholta Vuorenselän alue ja Vähäniemen virkistysalue, Tuuloksesta Pannujärven ranta ja Rengosta Käräjämäki. Lisäksi Padasjoen puolella, Evon kupeessa sijaitseva Taruksen alue kämppineen ja laavuineen, unohtamatta savusaunamahdollisuutta, tarjoaa mainiot puitteet enemmän erähenkiseen virkistäytymiseen. Vesistöt ovat isossa roolissa Hämeenlinnassa virkistäytymistä ajatellen. Vanajavesi sekä lukuisat pienemmät järvet tarjoavat mahdollisuuksia uimiseen, veneilyyn tai vaikkapa kalastamiseen tai sup-lautailuun.

Virkistyspalveluiden käytössä on jo pidempään ollut nähtävissä kasvusuuntaa. Tämä näkyy muun muassa polkujen, alueiden ja rakenteiden kulumisena sekä polttopuiden kysynnän kasvuna. Ja valitettavasti myös paikkojen siivottomuutena. Entistä tärkeämpään rooliin on noussut huolehtia paikkojen kestävydestä ja riittävydestä. Tärkeässä roolissa on myös maankäytön suunnittelu ja se että kaupungin kasvaessa varmistetaan, että matalalla kynnyksellä saavutettavia virkistysmahdollisuuksia löytyisi kaikille.

Väestön ikääntymisen myötä virkistyspalveluissa tulisi kiinnittää huomiota entistä enemmän siihen, että palvelut olisivat, ainakin osittain, helposti saavutettavia. Helposti saavutettavat ja lähellä olevat virkistyspuitteet palvelevat luonnollisesti kaikkia ikäryhmiä ja mahdollistavat nopean ja lyhyenkin irtioton arjen kiireistä edistäen samalla hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Tietoa erilaisista palveluista ja reiteistä tulisi myös olla mahdollisimman helposti ja selkeästi kaikkien saatavilla; viestinnän rooli ja osaaminen korostuu. Vaikka nykyään tietoja haetaan yleisesti puhelimesta tai muista laitteista moni kaipaa ulos lähtiessään myös maastosta löytyvää informaatiota; virkistäytymään lähtiessä olisi mukava irrottautua laitteista luonnon helmaan.

2 Virkistyspalveluohjelman tarkoitus ja tavoitteet

Tämän ohjelman tarkoituksena on linjata virkistyspalveluiden lähivuosien toteuttamistapoja; laajuutta ja laatutasoa. Tämän ohjelmityön tarve nousi esiin talouden tasapainotusohjelman kautta, jonka tarkoituksena oli tarkastella kaikkia palveluja; tasoa, laajuutta ja taloutta etsien mahdollisia säästökohteita.

Nykyiset Hämeenlinnan kaupungin tuottamat ulkovirkistystyksen palvelut koostettiin siten, että kuvattiin nykytila, sekä listattiin mahdolliset kunnostamis- ja kehittämiskohteet. Samalla tarkastellaan kohteiden käyttöä, riittävyttä ja maantieteellistä sijoittumista. Nouseeko vahvasti tarve uusille palveluille tai toisaalta onko joku nykyisistä niin vähällä käytöllä, että resursseja voisi olla järkevämpää kohdistaa jonnekin toisaalle.

Palveluiden määrän, sijoittumisen ja käyttöasteen rinnalla tarkasteltiin kriittisesti myös kustannuksia. Palvelukokonaisuutena virkistyspalvelut ovat kustannuksiin nähden vaikuttavuudeltaan merkittävä. Palvelut tukevat vahvasti ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia, lisäävät asumisviihtyyttä ja toimivat kaupungin vetovoimatekijöinä. Osassa toiminnoista voidaan saada aikaan pieniä säästöjä toimintojen uudelleen järjestelemisestä, mutta toisaalta ulkoilun ja lähiliikunnan suosion kasvu ja alueiden lisääntynyt käyttö ja kysyntä puolestaan nostavat kunnossapitotarvetta ja kustannuksia. Työn aikana on muodostunut selvä näkemys, että virkistystyksen palveluiden määrä ei ole ylimitoitettu ja kunnossapitoon sekä koko palvelukokonaisuuteen käytettävää panostusta ei ole tarkoituksenmukaista pienentää.

Nyt laadittu virkistyspalveluohjelma on koonti ja näkemys nykyhetken (vuosi 2024) tilanteesta ja tarpeista. Kaupunkirakenteen muuttuessa ja kehittyessä tulee luonnollisesti myös virkistyskäytön tarpeita tarkastella uudelleen.

2.1 Ohjelman palvelut ja kohteet

Ohjelmaan on otettu mukaan Hämeenlinnan kaupungin tuottamia ulkona tapahtuvia virkistykseen liittyviä palveluita ja paikkoja. Kokonaisuuteen kuuluvat:

- Uimapaikat- ja rannat, avantouintipaikat, koirien uittopaikat
-

-
- Venepaikat- ja laiturit, kaupunkiveneet
 - Retkeilyalueet ja reitit, sekä näihin liittyvät rakenteet
 - Matonpesupaikat
 - Viljelypalstat
 - Muu luonnossa tapahtuva toiminta ja harrastaminen, mm. frisbeegolf, metsästys

Tämän ohjelman ulkopuolelle on jätetty enemmän liikuntaan/urheiluun liittyviä (kuten hiihto ja luistelu) palveluita, joita tarkastellaan myöhemmin omana kokonaisuutenaan enemmän liikuntaan painottuvassa ohjelmatyössä. Toki näidenkin lajien harrastaminen on osalle enemmän virkistäytymistä kuin urheilua, ja rajaus urheilun ja virkistäytymisen välillä ei aina olekaan selkeästi määritettävissä.

Tässä ohjelmassa kuvatut kohteet ja palvelut ovat pääosin Hämeenlinnan kaupungin Kaupunkirakenteen ylläpitämiä kohteita. (Osalla kohteista on myös esimerkiksi yrittäjä- tai yhdistysvetoista palvelutarjontaa. Nämä on kuvattu kohdekuvauksissa tarkemmin.)

2.2 Muut ohjelmat ja strategiat ohjaavat virkistyspalveluita

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen on yksi kunnan perustehtävistä ja tästä on määrätty myös kuntalaissa. Myös Hämeenlinnan strategian yksi kulmakivistä ja päämääristä on olla hyvinvoivien ihmisten yhteisöllinen kaupunki.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (hyte) kuuluu tällä hetkellä Hämeenlinnan kaupungissa sivistyksen ja hyvinvoinnin toimialan vastuualueelle. Virkistyspaikkojen ylläpito taas kuuluu kaupunkirakenteen toimialan vastuualueelle. Helposti saavutettavat ja toimivat virkistyspalvelut edistävät vahvasti ihmisten hyvinvointia. Toimialojen yhteistyön tärkeys korostuu virkistyspalveluista puhuttaessa ja näiden kehitystarpeita- ja suuntia mietittäessä.

Hämeenlinnan kaupungissa on laadittu **hyvinvointisuunnitelma** vuosille 2022–2026. Suunnitelma sisältää lasten ja nuorten hyvinvointia edistävän suunnitelman sekä ikääntyvien hyvinvointia tukevan suunnitelman. Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet nousevat lautakuntien asettamista

valtuustokauden tavoitteista. Sivistys- ja hyvinvointilautakunnan asettamista tavoitteista vahvasti virkistyspalveluihin liittyviä ovat hyvinvoivat ja onnelliset lapset ja nuoret sekä hyvinvoivat ja terveet asukkaat. Kaupunkirakennelautakunnan asettamista tavoitteista puolestaan aktiiviset ja liikkuvat asukkaat sekä kiinnostavat ja houkuttelevat virkistysalueet painottavat selkeästi virkistyspalveluiden tärkeyttä.

Ihmisten hyvinvointi on hyvin laaja käsite ja pitää sisällään monenlaisia osa-alueita. Toimivat virkistystä palvelevat puitteet ovat toki vain yksi osa-alue tässä kokonaisuudessa. Hyvinvoinnin laajaa ulottuvuutta voidaan kuvata esimerkiksi Stiglitzin mallilla. Malli kuvaa hyvinvoinnin kokonaisuutta kahdeksan eri ulottuvuuden avulla (kuva 1). Malli on käytössä laajalti myös kansainvälisesti ja se toimii myös Hämeenlinnan kaupungissa HYTE-työn teoreettisena viitekehyksenä.

Kuva 1. Stiglitzin malli

Hyte-työn tavoitteissa näkyy vahvasti myös lapset ja lapsien hyvinvointi. Kaupungilla on laadittu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, **Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelma**. Ohjelman tavoitteissa yhtenä osa-alueena on määritetty erilaisia toimia, joilla ulkona virkistäytymiseen luotaisiin helposti saavutettavia puitteita, erityisesti lapsille ja nuorille. Toimet ei välttämättä tarvitse olla suuria. Esimerkiksi vapaan leikin paikkoja tulisi turvata sekä huomioida vaihtelevuus ja yllätyksellisyys kaupunkisuunnittelussa.

Lasten ja nuorten lisäksi hyvinvointisuunnitelman tavoitteissa on mukana tukea myös **ikäihmisten liikkumista ja tuottaa esteettömiä palveluita**. Virkistyspaikkoja ajatellen konkreettisia toimia tämän tavoitteen tukemisessa ovat esimerkiksi tiheämmin asetetut penkit, helppokulkuiset reitit, hyvät opasteet, wc-palvelut ja esteettömyyden huomioiminen. Esteettömyyttä huomioidaan mahdollisuuksien mukaan kohteita peruskorjattaessa ja/tai uusia kohteita toteutettaessa. Kaikissa kohteissa tämä ei ole mahdollista, jo maaston muoto yms. seikat määrittävät, ettei esimerkiksi jo-kaista retkipaikkaa saada perustettua esteettömäksi.

Tietolaatikko esteettömyydestä

Ulkoalueiden esteettömyyden tavoitetasot

Eri alueilla on erilaisia toiminnallisia tarpeita ja esteettömyyden tulisi olla niiden mukaista. Esimerkiksi alueella, jossa on paljon ikääntyneiden palveluja, tulee esteettömyyteen kiinnittää erityistä huomiota. Ei ole kuitenkaan käytännössä mahdollista sekä kohtuullista asettaa tällaisia esteettömyyden tavoitteita koko kaupungin alueelle.

Esteettömyyden erikoistaso

Alueen palvelutarjonta sekä käyttäjämäärät, esimerkiksi suuret jalankulkuvirrat ja julkiset palvelut, vaikuttavat erikoistason valitsemiseen esteettömyyden tavoitetasoksi. Kohteiden valitseminen ja aluerajaukset ovat kuitenkin aina tapauskohtaisia. Seuraava listaus auttaa suunnittelijoita arvioimaan alueelle optimaalista esteettömyyden tasoa.

Erikoistason kohteiksi suositellaan seuraavia kohteita:

- kävelykatuympäristöt
- keskusta-alueet, joissa sijaitsee julkisia palveluja
- vammais-, vanhus-, sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen alueet
- julkisen liikenteen pysäkki- ja terminaali-alueet

-
- leikki- ja liikuntapaikat, joissa on otettu huomioon kaikki käyttäjät
 - virkistysalueiden esteettömät reitit

Esteettömyyden perustaso

Perustason piiriin kuuluvat kaikki muut alueet, joita ei ohjeisteta erikoistason kohteiksi. Esteettömyyden perustaso tarkoittaa laatua, esteettömyyttä ja turvallisuutta niin suunnittelussa ja rakentamisessa kuin valmiin ympäristön kunnossapidossakin.

Erilaisten käyttäjien tarpeet huomioidaan perustasolla mahdollisuuksien mukaan, mutta erikoisratkaisut eivät sisälly tähän. Tällöin esimerkiksi näkövammaisten henkilöiden huomioiminen kulkuväylillä opaslaatoilla ei ole välttämättömyys. (Lähde: SuRaKu-loppuraportti, sivut 10–11)

Hämeenlinnan kaupungin metsille on laadittu (vahvistettu v. 2023) oma strategisella tasolla metsien käyttöä ohjaava **metsäohjelma**. Metsäohjelmassa nousee myös vahvasti esiin metsien merkitys ihmisten hyvinvoinnille. Metsäiset alueet tarjoavat puitteen monenlaiseen liikuntaan, virkistytymiseen ja harrastamiseen. Metsäohjelman yhtenä tavoitteena onkin pitää metsät, ja erityisesti lähimetsät, mahdollisimman turvallisina, terveinä ja moninaisina virkistyskäyttö huomioiden. Metsäohjelman laadinnan yhteydessä toteutettiin asukaskysely, jossa kartoitettiin metsien merkitystä asukkaille. Kyselyssä vastaajat arvottivat metsien merkityksen virkistykseen kaikkeen korkeimmalle. Virkistyskäyttö painottuu erityisesti asutusta lähellä sijaitseviin lähimetsiin, jotka ovat monelle asukkaalle helposti ja nopeasti saavutettavissa. Myös kaupungin länsipuoliselle harjualueelle (Hattelmalan harjualueet, Ahvenisto) ja Aulangon alueille kohdistuu voimakasta virkistyskäyttöä, alueet ovat hyvin suosittuja ulkoilukeitaita aivan kantakaupungin tuntumassa. Osittain virkistyskäyttöpainetta kohdistuu myös luonnonsuojelualueille, etenkin juuri Ahveniston-Hattelmalan-harjujaksolla sekä Aulangolla. Myös kauempana taajamista sijaitsevilla metsäalueilla virkistäydytään esimerkiksi marja- tai sienimetsällä, mutta käyttöpaine ei ole niin suurta kuin lähempänä taajamia. Jokaisenoikeudet takaavat virkistysmahdollisuudet metsissä maanomistuksista riippumatta.

Koronapandemia lisäsi merkittävästi lähimetsien virkistyskäyttöä eikä metsien virkistyskäyttömäärä vaikuta vähenevän. Ulkoilu ja liikunta erityisesti lähialueiden luonnossa kasvattaa suosiotaan edelleen. Metsissä sijaitsevalla ulkoilu- ja virkistystoimintojen palveluvarustuksella voidaan vaikuttaa siihen, miten helposti metsät ovat saavutettavissa ja käytettävissä ulkoilijoille. Erityisesti

lähimetsissä, mutta myös kauempana taajama-alueista, kaupunki ylläpitää virkistyskäyttöä palvelevia metsäalueilla sijaitsevia ulkoilureittejä, latuja, kuntoilupaikkoja, laavuja ja nuotiopaikkoja.

Hämeenlinnan kaupungilla on **tapahtumien ja matkailun Hämeenlinna -strateginen toimeenpano-ohjelma**. Matkailun trendeissä korostuu kestävä matkailu, eli vastuullisuus, joka huomioi matkailun taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristöön kohdistuvat vaikutukset. Aitous, itse tekeminen, ekologisuus ja luonto kiinnostavat aiempaa enemmän. Hyvin toimivat ja saavutettavat virkistyspalvelut siis toimivat vetovoimatekijänä matkailun näkökulmasta. Matkailijoita ajatellen tulisi erityisesti kiinnittää huomiota siihen, miten olemassa olevat palvelut ovat löydettävissä; ennakkoon matkaa suunniteltaessa, mutta myös paikan päälle saavuttaessa. Matkaa ja ajankäyttöä suunnitellaessa tärkeää on myös tieto etäisyyksistä, reittien pituuksista reittien kulkukelpoisuuksista ja esimerkiksi siitä, miten mikäkin kohde on saavutettavissa rautatie- ja bussiasemalta. Tärkeää on myös tieto majoitusmahdollisuuksista, kohteen palveluvarustuksista sekä esimerkiksi onko kohteissa mahdollisuus teltailla.

Hämeenlinnan tavoitteena on olla hiilineutraali vuonna 2035 ja sen tueksi on luotu **Hiilineutraali Hämeenlinna -ohjelma**. Ohjelmassa on tavoitteena saada kehitettyä vapaa-ajan kävelyä yhtenä toimenpiteenä vähäpäästöisempää liikkumiseen. Hyvin toteutetut lähivirkistyspalvelut, kuten ulkoilupolut, helposti saavutettavat uimarannat ja tulipaikat, kannustavat ihmisiä käyttämään kohteita ja liikkumaan niihin joko pyörällä tai kävellen.

Yhteisöllisyys ja ihmisten osallistaminen on teemana sellainen, jota erilaisissa virkistyspalveluissa on aika vähäisessä määrin tällä hetkellä vielä käytössä. Esimerkiksi puistoissa ja lähimetsissä on tehty ns. ”kummipuisto”/talkoosopimuksia, joissa sovitaan kaupungin kanssa tietty alue ja toimenpiteet, joilla esimerkiksi lähiasukas, asukkaat tai yhdistys voi hoitaa ja ylläpitää mieluista lähialuettaan. Samoin enemmän liikunnan puolelle mentäessä erilaiset yhdistykset ja seurat ovat olleet hyvinkin aktiivisia esimerkiksi frisbeegolfratojen perustamisessa ja ylläpidossa. Myös muissa ulkoliikunnan toiminnoissa (mm. kenttien ja latujen hoito) eri seurat, yhdistykset ja ihan yksittäiset aktiiviset henkilötkin ovat mukana ylläpitämässä liikuntapaikkoja. Toisaalta tässä kohtaa taas on vaikea vetää selkeää rajaa liikunnan ja virkistyksen välille; monet lajit, kun voivat olla vähän kumpaaakin.

Virkistyspalveluissa esimerkiksi Iittalassa on paikallisten asukkaiden toimesta talkoilla pystytetty lintutorni ja puulajipuisto. Kohteiden perustamiseen on saatu osin rahoitusta, mutta näissä on vaadittu myös työpanosta ja ylläpito on myös ajatus hoitaa talkoovoimin paikallisten asukkaiden toimesta. Jossain kohteella on koitettu aiemmin tulipaikan puuhuollon hoitamista seura/talkoovoimin, mutta toiminta on ollut tietyn/tiettyjen ihmisten varassa ja hiipunut aktiivien jäätyä pois toiminnasta. Aktiivista talkootyötä asukkaiden ja eri seurojen toimesta tehdään enemmän liikunnan puolella, esimerkiksi erilaisia kenttiä, latuja ja frisbeegolfratoja hoidetaan monessa kohteessa talkoo/seuravoimin ja yhteistyöllä.

Asukkaat ja virkistyspalveluiden käyttäjät ovat tietysti tärkeässä roolissa alueiden kunnan tarkkailijoina; asukkaiden palautteet ohjaavat huoltamaan kohteita siten, että ne palvelevat käyttäjiä ja esimerkiksi rikki menneet rakenteet tai muut selkeät puutteet tulevat palautteiden kautta nopeasti ylläpitäjien tietoon. Osalla kohteista on huoltokäyntien välit melko pitkiä, niin näissä asukkaiden aktiivisuus korostuu parhaiten.

3 Virkistyspalveluiden hyvinvointivaikutukset

Tutkimustieto vahvistaa seikan mikä moni tietää jo omasta kokemuksesta; ulkona, ja erityisesti luonnossa, liikkuminen lisää ihmisen hyvinvointia. Vaikka asia ei olekaan aivan uusi, viime vuosina enenevässä määrin on törmännyt erilaisiin uutisiin ja tutkimuksiin, joissa ulkoilun ja luonnossa liikkumisen on todettu edistävän terveyttä, ehkäisevän erilaisia sairauksia ja parantavan ihmisten niin fyysistä kuin psyykkistäkin hyvinvointia. Ulkoilun, virkistäytymisen ja luonnon hyvinvointivaikutukset ovat siis hyvin jo yleisesti tiedostettuina.

Ulkoilusta ja virkistyksestä saatavat hyödyt voidaan jaotella psykologisiin, sosiaalisiin ja fyysisiin. Luonnosta saadaan esteettisiä elämyksiä ja luonnon tapahtumien seuraaminen tuottaa mielihyvää. Monet virkistys-, ulkoilu- ja luontoharrastukset myös edesauttavat sosiaalisten kontaktien hoitamista ja toisaalta tarjoavat mahdollisuuksia niistä vetäytymiseen. Lisäksi luonto ja viheralueet innostavat liikkumaan, mikä taas auttaa terveyden ja jaksamisen ylläpitämisessä. Luonnossa oleskelu ja ulkoilu vaikuttavat myönteisesti ihmisen kokemaan psyykkiseen terveyteen. Luontokokemukset vaikuttavat mielialaan lisäämällä positiivisia sekä vähentämällä negatiivisia tunteita. Näin ollen toimivien ja saavutettavien ulkona luonnossa sijaitsevien virkistyspalveluiden ja –paikkojen myötä saadaan yhteiskunnan näkökulmasta tarkasteltuna myös taloudellisia hyötyjä vähentyneinä sairaudenhoitokuluina.

Maailman terveysjärjestön koostaman, tutkimustietoon pohjautuvan raportin mukaan kaupunkien viheralueet voivat vähentää riskiä sairastua sydän- ja verisuonitauteihin ja tyyppin 2 diabetekseen. Tutkimustietoa on myös runsaasti muun muassa siitä, miten luonnonympäristöt laskevat elimistön stressireaktioita; verenpainetta, sydämen sykettä ja lihasten jännitystä. Hakeutuminen rauhoittaviin ympäristöihin onkin stressinhallinnan kannalta tehokas keino. Virkistysympäristöissä koettujen konkreettisten aistihavaintojen myötä läsnäolo nykyhetkeen paranee ja omassa mielessä pyöri-vien, ehkä negatiivistenkin, ajatusten kierteestä voi irtautua helpommin. Ihmisen luomissa rakennetuissa ja tekniikan hallitsemisissa elinympäristöissä ongelmana saattaa usein olla kehon ja mielen jääminen jatkuvaan toiminnallisesti suuntautuneeseen vireystilaan. Pienetkin tauot tästä ja elävän luonnon muistutukset ympäristössä auttavat. Kun stressi ja kiire katoaa, kyky tunnereaktioiden säätelyyn paranee, samoin kuin myös aivojen mahdollisuudet luovaan ja kokonaisvaltaiseen

ajatteluun. Lyhytjänteisen reagoinnin sijaan voi syventyä asioiden rauhalliseen käsittelyyn, ja löytää kenties myös uusia ratkaisuja mielessä pyörineisiin ongelmatilanteisiin.

Liikunta ja ulkoilu on tärkeää kaiken ikäisille. On muun muassa tutkittu, että luonnossa liikkumisella on merkitystä lasten motoriselle kehitykselle. Suomalaislapsien motoriikkaa on tähän saakka osaltaan vahvistanut runsas ulkona vietetty aika. Luonto ja luonnossa liikkuminen merkitsivät lapsille etenkin aistielämyksiä, rauhaa, elpymistä ja vetäytymistä sekä vapautta ja leikkisyyttä tarjoten vastapainoa koulutyölle, kaupunkiympäristölle ja ruutuajalle. Lapsuudessa viheralueille altistumisella on tutkimusten mukaan myönteistä vaikutusta aikuisiällä. On myös tutkittu, että lasten ADHD oireet vähenivät, kun lapset leikkivät, pelasivat tai lukivat vihreässä ulkoympäristössä verrattuna sisätiloissa suoritettaviin vastaaviin toimintoihin.

4 Palveluiden ja kohteiden kuvaus

Virkistyspalveluohjelmassa kuvataan Hämeenlinnan kaupungin ylläpitämät veneilyyn, retkeilyyn ja uimarantapalveluihin liittyvät kohteet ja palvelut. Muita palveluita ja kohteita ovat myös matonpesupaikat, pienviljelyyn tarkoitettut palstaviljelyalueet sekä mainintana mukana erilaisiin virkistys/harrastustoimintaan osoitettuja alueita, joissa kaupunki ei suoraan toimijana vaan yleensä seura tai yhdistys.

4.1 Vuokrattavat venepaikat

4.1.1 Laituripaikat

Hämeenlinnan kaupungin ylläpitämät venelaiturit sijaitsevat pääsääntöisesti Hämeenlinnan keskustan alueella, yksi laitureista sijaitsee Hauhon Hauhonselällä. Lisäksi kantakaupungin keskustan alueelta löytyy poijupaikkoja rantakiinnityksellä. Vierasvenepaikkoja päiväretkeilyyn löytyy kantakaupungin keskustan venesataman luota sekä muutamia vieraspaikkoja Hauhonselän laiturista.

Hämeenlinnan kaupungin vuokrattavat venelaituripaikat:

- Hämeensaari 2 laituria
 - Vanajanranta 2 laituria
 - Aleksisi Kiven Puiston laituri
-

-
- Sairion rautatiesillan laituri
 - Hauhonselkä, Hauho
 - Kenraalinranta: Poijupaikat
 - Ystävyydenpuisto: Poijupaikat
 - Vierasmaat: Poijupaikkoja

Venepaikkojen käyttöaste on ollut 70–80 prosentin välillä kesään 2020 saakka, jonka jälkeen laituri- ja poijupaikkojen vuokraus on ollut lähes 100 prosentin tasolla. Tämä selittyy koronapandemian seurauksena veneilyn lisääntymisenä, sekä muiden kaupungin keskustan alueen läheisten venepaikkojen tarjoavien yrittäjien toiminnan muutoksilla. Kesällä 2023 laituri- ja poijupaikat olivat edelleen lähes kaikki vuokrattuina, ainoastaan poijupaikoilla on tilaa, mutta niiden suosion puute johtuu muun muassa ilkeiden vuokrien vuoksi eli poijut eivät ole lukituksen takana. Keskustan laituri- ja venepaikat ovat kiertävän vartiointin piirissä veneilykaudella. Ilkeiden vuokrien ei ole juuri esiintynyt viime vuosien aikana.

Kuva 2. Hauhonselän vuokralaituri

Venelaiturien kunto on pääosin hyvä. Vuosien 2015–2017 välillä laitureita on uusittu Hämeensaaren ja Hauhonselälle. Vanajanrannan laiturit on uusittu vuonna 2010. Kunnoltaan heikoin on Aleksis Kiven laituri, joka onkin investointilistalla tulevalle kesälle 2024. Laiturissa on 40 metrin kiinteäpaaluinen alkuosa ja 65 metrin kelluva T-osuus päädyssä. Laiturista uusitaan vain kelluva osuus, kiinteä kulkuosa on vielä hyväkuntoinen.

Laiturien kunnossapidosta huolehditaan pintamateriaalien pesulla, öljyämällä, sekä muilla kunnossapitotoimenpiteillä. Kaikilla laitureilla on lokkien ja sorsien aiheuttamaa ongelmaa likaantumisesta. Lintujen pitäminen pois laitureilta ei ole onnistunut erilaisista karkottimista huolimatta. Lintujen jätökset lisäävät ylläpitokuluja lisääntyneenä laiturien pesutarpeena ja tekevät laitureista epäsiistejä ja ikäviä kulkea.

Laiturien kiinnitykset ja poiijujen ketjut on tarkistussukellettu 2019 ja laiturien huonokuntoiset kiinnitysketjut uusittiin 2020 syksyllä. Metallisten ketjujen ja sakkalien tekninen käyttöikä Vanajavedessä on 10 vuotta, maksimissaan 15 vuotta. Poiijujen ketjut uusitaan kauttaaltaan kevään - kesän 2024 aikana.

Laituripaikkojen tilanne on hyvä ja rakenteellisesti paikat ovat hyvässä kunnossa, edellä mainitut huolto ja uusimistoimenpiteet huomioiden. Venepaikkojen ylläpitoon liittyvät jätehuoltopalvelut sekajätteille löytyvät jokaisen laiturin vierestä ja septi- ja makeavesipiste keskustan venesatamasta. Ongelmajätteiden keräämiseen löytyy palvelut läheisen satamayrittäjän alueelta.

Kantakaupungin keskustassa Vanajavedellä on siis myös satama, josta löytyy septi- ja makeavesipiste. Satama-alueella on vuokrattuna kiinnittymispaikat kahdelle päiväristeilyitä tarjoavalle alukselle. Satama-alueella ei ole pienveneille kaupungin tarjoamia venepaikkoja. Satamassa toimiva ravintolayrittäjä hankki satamaan kesäksi 2023 kaksi vierasvenelaituria ja yrittäjän ylläpitämä tankkausasema on valmistunut 2023 lopulla ja se saadaan käyttöön veneilykaudelle 2024. Sataman rantarakenteiden ja varusteiden kunto on pääosin hyvä ja isompia suunniteltuja investointeja ei lähiaikoina ole tulossa. Pienempiä kunnostustoimia tehdään tarvittaessa.

Venepaikkojen varausjärjestelmä uusittiin keväällä 2024. Muutoksen avulla venepaikat varataan maaliskuussa ja uusitaan vuosittain samaan aikaan, jolloin vapautuvat paikat tulevat kaikille varattavaksi huhtikuun alusta. Vanha järjestelmä ei taipunut kalenterivuoden mukaiseen paikkahallintaan, vaan siinä paikka uusittiin vuoden päästä varaushetkestä, joka saattoi olla milloin vaan vuoden aikana. Tähän liittyen myös vapautuvia paikkoja oli uusien käyttäjien todella hankala varata tai

muutenkaan suunnitella veneilykautta, kun saatavasta venepaikasta ei ollut varmuutta, eikä vapautuvia paikkoja voinut tietää etukäteen. Tämä korostui erityisesti parina viime kaudella, jolloin laiturit olivat täyteen varattuja. Varausjärjestelmän uusimisen myötä varaaminen ja niin sanottu vuoden kierto tähän liittyen selkiytyy.

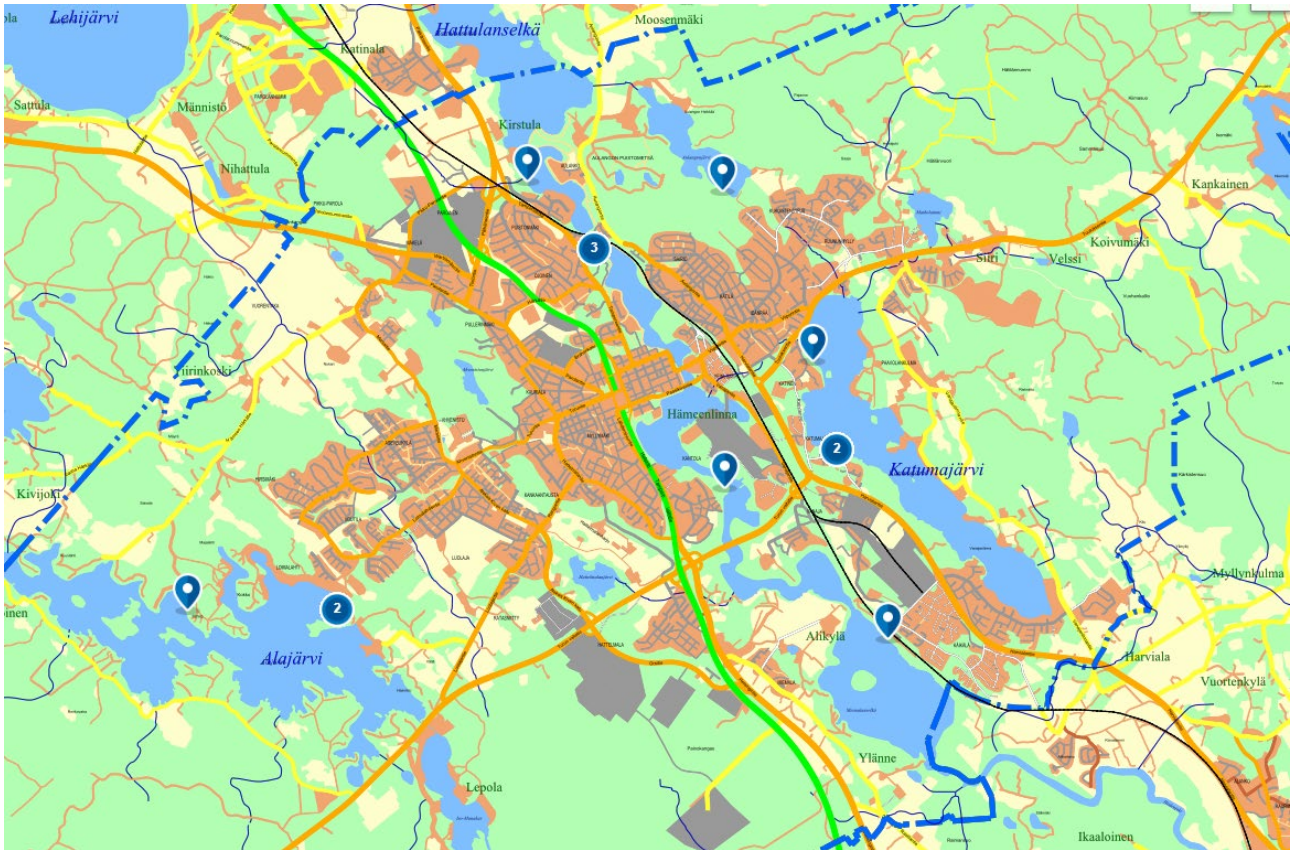
4.1.2 Soutuveneiden numeropaikat

Soutuveneiden numeropaikat ovat maallevetoalueita, joissa kukin venepaikka rannalla on numeroitu ja paikan ostaneella on tietty paikka missä pitää venettään. Hämeenlinnan kaupungilla on myös muita maallevetoalueita, joissa niihin oikeuden ostaneella ei ole tiettyä paikkaa käytössä, vaan vene vedetään maalle tolpilla osoitetulle ranta-alueelle kohtaan mihin kulloinkin mahtuu. Numeropaikkoja huolletaan myös tiheämmässä kierrossa, kuin maallevetoalueita.

Soutuveneille osoitetut numeropaikkoja on kaupungilla tarjota tällä hetkellä 11 eri paikassa. Numeropaikoilla veneen voi säilyttää paikalla talven yli. Numeropaikkojen vuosimaksut vahvistetaan muiden taksojen ohessa kaupunkirakennelautakunnassa yleensä vuosittain. Vuonna 2024 vuosimaksu on 65 euroa. Ennen numeropaikan varaamista kannattaa maastossa käydä katsomassa, soveltuuko paikka omalle veneelle. Soutuveneiden numeropaikkoja huolletaan veneilykaudella poistamalla roskia ja raivaamalla risukkoja.

Numeropaikat ovat tietyillä rannoilla kysytyjä ja lähitulevaisuudessa voidaankin harkita uuden venerannan perustamista soveltuvan paikan löydyttyä esim. Vanajaveden rannalle.

Numeropaikat ovat yleisesti hyvässä kunnossa ja venerantoja uusitaan tarpeen vaatiessa, viimeisin isompi korjaus tehtiin kaupunginpuiston numeropaikoilla, jossa rannan jyrkkyyttä vähennettiin luiskaamalla. Suurin ongelma venerannoissa alkaa olla, varsinkin Vanajaveden rannoilla, vieraslaji isosorsimon leviäminen, joka nopealla aikataulullakin tukkii pääsyn vesille rannasta. Isosorsimoo saa poistaa vain syyskuun aikana erillisen lupakäsittelyn jälkeen.

Kuva 3. Soutuveiden numeropaikat kantakaupungissa [kartalla](#)

Numeropaikat:

- Hämeenlinna, Vanajavesi, Visämäki
- Hämeenlinna, Vanajavesi, Sairionranta
- Hämeenlinna, Vanajavesi, Miemalanselkä
- Hämeenlinna, Vanajavesi, Härkiluhta
- Hämeenlinna, Vanajavesi, Kaupunginpuisto
- Hämeenlinna, Katumajärvi, Valkamatie
- Hämeenlinna, Katumajärvi, Katumanpuisto Mustikkatie
- Hämeenlinna, Katumajärvi, Idänpää
- Hämeenlinna, Aulangonjärvi, Kihthersuo
- Hämeenlinna, Alajärvi, Kuivalahti
- Hämeenlinna, Alajärvi, Tervaniemi
- Hauho, Hauhonselkä, Porrinahde

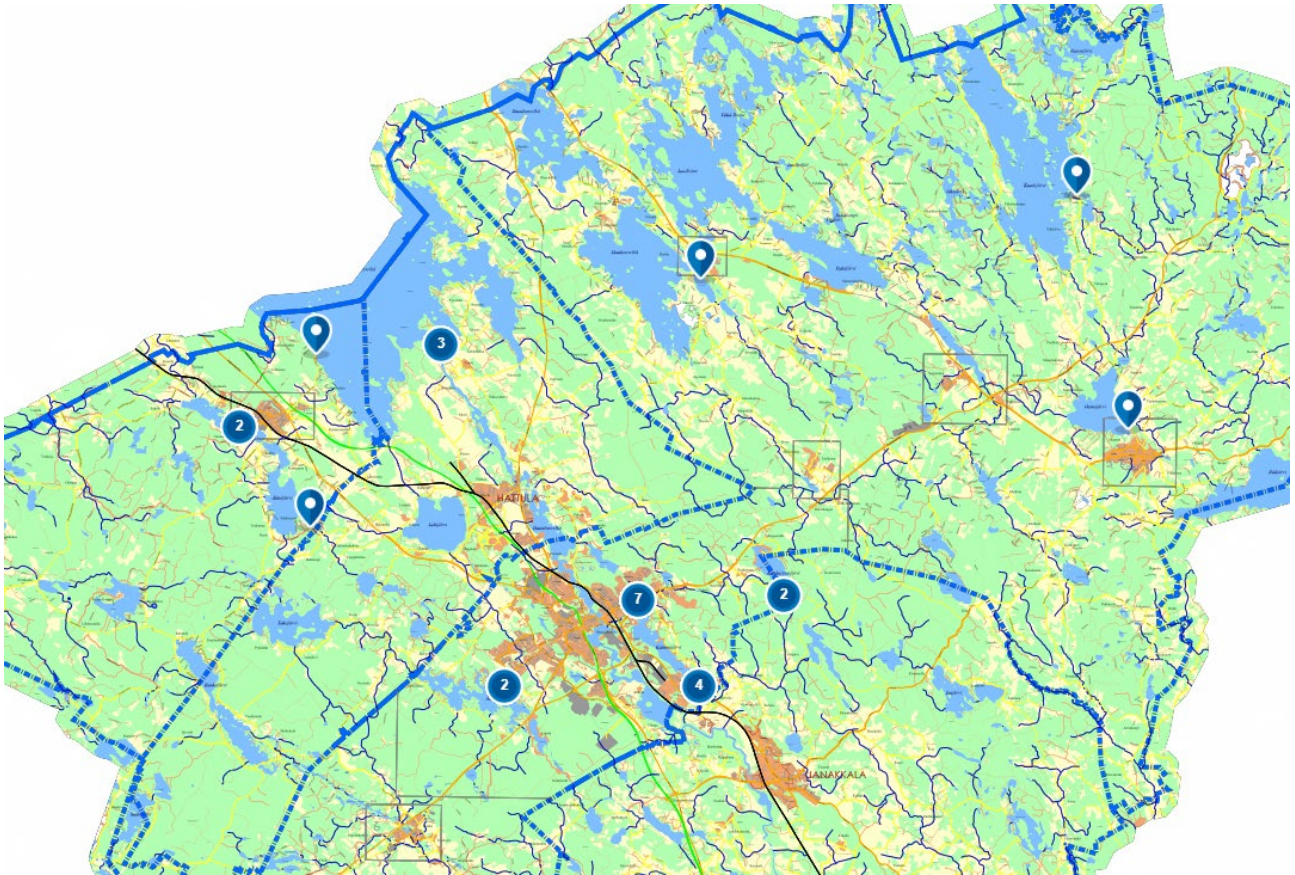
Kuva 4. Tervaniemen soutuveneiden numeropaikat

4.1.3 Soutuveneiden maallevetoalueet

Kaupungilla on tarjota soutuveneilijöille myös maallevetoalueita, joita on eri puolella kanta kaupunkia ja pitäjiä, tällä hetkellä 22 kappaletta. Soutuveneeseen saa laittaa mille tahansa maallevetoalueelle, jos siellä on tilaa polettimaksun (vuonna 2024 hinta 30 euroa). Varausjärjestelmän kautta varattaessa poletti tulee hakea Kastellin tai pitäjien palvelutiskiltä. Poletti tulee olla kiinnitettynä veneeseen mahdollista tarkastusta varten. Venerannoilla tehdään aika ajoin tarkastuksia ja jos maallevetoalueella on vene, josta ei löydy polettia tästä huomautetaan. Luvaton vene poistetaan rannalta, jos veneen omistaja ei reagoi huomautukseen.

Maallevetopaikkoihin kannattaa tutustua aina etukäteen, että sopiva paikka löytyy omalle veneelle. Maallevetoalueet ovat yleensä sijoitettu hieman syrjempään verrattuna soutuveneiden numeropaikkoihin ja niiden huoltotaso ei ole myöskään niin säännöllistä, kuin numeropaikoilla.

Osa maallevetoalueista ovat loistavassa kunnossa, mutta osan sijainti jo vaikuttaa rannan kuntoon. Kaikista paikoista pääsee turvallisesti vesille ja ilmoitusten mukaisesti vaaratekijät käydään poistamassa, jos näitä ei ole huomattu huoltokierrosten yhteydessä.

Kuva 5. Soutuveneiden maalleveetoalueet kartalla

Soutuveneiden maalleveetoalueet:

- Hattula, Vanajavesi, Käkye
- Hattula, Vanajavesi, Vanajanniemi E (Purjehtijoidenranta)
- Hattula, Vanajavesi, Vanajanniemi P
- Hauho, Vuorenselkä
- Hämeenlinna, Alajärvi, Tervaniemi (Lähdeho)
- Hämeenlinna, Alajärvi, Tervaniemi
- Hämeenlinna, Kankaistenjärvi E
- Hämeenlinna, Kankaistenjärvi P
- Hämeenlinna, Katumajärvi, Kahilisto
- Hämeenlinna, Katumajärvi, Lohitie
- Hämeenlinna, Katumajärvi, Pokri
- Hämeenlinna, Katumajärvi, Solvik
- Hämeenlinna, Katumajärvi, Katinen

-
- Hämeenlinna, Vanajavesi, Hattelmalakeskus
 - Hämeenlinna, Vanajavesi, Miemalanselän itäranta
 - Hämeenlinna, Vanajavesi, Virveli
 - Kalvola, Kyhkysenniemi
 - Kalvola, Lepaanranta
 - Kalvola, Pumppaamonranta
 - Kalvola, Sääksniemi
 - Lammi, Kuohijärvi
 - Lammi, Ormajärvi

4.2 Kaupunkiveneet

Kaupunkiveneet ovat soutuveneitä, jotka ovat kaikkien vapaasti käytettävissä. Veneen voi ottaa vapaasti käyttöönsä niille merkitystä rannasta ja käytön jälkeen vene palautetaan samaan paikkaan. Veneen laina-aikaa ei ole rajoitettu. Järvikujan ja Hämeensaaren kaupunkiveneille kokeillaan kesäkaudella 2024 tunnistautumista veneen käyttöönoton yhteydessä. Maksua veneen käytöstä ei edelleenkään peritä. Kokeilun taustalla on ilkeivallan parempi hallinta ja myös suosittujen veneiden saaminen takaisin paikalleen käytön jälkeen niin, että useampi käyttäjä pääsee nauttimaan kaupunkiveneestä. Kaupunkiveneet on varustettu vain airoilla, joten lainaajan tulee varustautua omilla pelastusliiveillä ja äyskärillä.

Kaupunkiveneet ovat olleet hämeenlinalaisten yksi suosikkipalvelu ja näitä toivotaan lisää eri paikkoihin, jotta kaikki halukkaat pääsisivät nauttimaan veneilystä ja Hämeenlinnan kauniista maisemista vesiltä käsin. Kesän 2024 kaupunkiveneet saavat nimet, jotka saatiin nimikilpailun kautta.

Kaupunkiveneitä huolletaan palautteiden ja tarkastuskierrosten mukaan. Yleisimpiä vikoja ovat rikkoutuneet airot tai köyden puuttuminen. Kuitenkin aika ajoin veneet menevät rungosta rikki, jolloin kaupunkivene viedään korjattavaksi ja tuodaan sitten takaisin, kun vauriot on korjattu.

Kuva 6. Tunnistat kaupunkiveneen valko-oranssista raitamaalauksesta

Kaupunkiveneitä löytyy rannoilta yhteensä 12 kappaletta.

- Aulangonjärvi, ulkoilumajan ranta, kolme venettä, osoite: Linnanen 77
- Hauhon kirkonkylän ranta, yksi vene, osoite: Porrinahde
- Hämeensaari, uimahallin ranta yksi vene, osoite: Uimarintie
- Kaupunginpuistossa, yksi vene, Järvikujan päässä
- Alajärvi, Tervaniemen ranta, kaksi venettä, osoite: Loimalahdentie 79.
- Iittalan Äimäjärvi, urheilukentän ranta, yksi vene, osoite: Kotkajärventie
- Solvikin rannassa Katumajärvi, yksi vene, osoite: Valkamantie
- Rengon kirkkojärven ranta, yksi vene, osoite: Rengonraitti 3
- Tuuloksen Suolijärven ranta, yksi vene, osoite: Kirkkokuja 29

4.3 Uimarannat- ja paikat

Kaupunki pitää yllä 39 uimarantakohdetta, joista seitsemän on yleisiä uimarantoja, 12 pieniä yleisiä uimarantoja ja 20 kappaletta on uimapaikkoja. Myöhemmin tekstissä kaikkia käsitellään selvyuden vuoksi uimarantoina, mikäli muuta ei mainita. Yleinen uimaranta ja pieni yleinen uimaranta eroavat toisistaan lähinnä vesinäytteiden ottamisen osalta. Yleiseltä uimarannalta otetaan uimakauden

aikana neljä kertaa vesinäyte, pieneltä yleiseltä uimarannalta kolme kertaa kaudessa. Yleisen uimarannan kävijämäärien on myös laskettu olevan huomattavasti isompia pieneen yleiseen uimaraan verrattuna. Uimarannoilla tulee olla vähintään pelastusvälineistö, infotaulu ja WC. Uimapai-koilla sitä vastoin ei oteta vesinäytteitä eikä WC:tä välttämättä ole. Pelastusvälineet ja infotaulu tulee uimapai-koillakin olla. Yleinen uimaranta ja pieni yleinen uimaranta katselmoidaan joka kevät yhdessä terveysturvaviranomaisen kanssa ja samalla otetaan ensimmäiset vesinäytteet.

Kohteet sijoittuvat kattavasti eri vesistöihin Hämeenlinnan alueelle. Lähes kaikilla rannoilla on laiturit, vain matalat hiekkapohjaiset rannat ovat ilman laitureita. Näitä ovat Solvik, Sankola, Pappilanaro, Alvettula ja Särkänkärki.

Yleiset uimarannat

- Ahvenistonjärvi, Ahvenisto
- Tervaniemi, Alajärvi
- Kihtersuo, Aulangonjärvi
- Uimahallin ranta, Vanajavesi
- Sankolan ranta, Ormajärvi
- Pappilanaro, Hauhonselkä, Hauho
- Idänpää, Katumajärvi

Pienet yleiset uimarannat

- Pannujärvi, Tuulos
 - Urheilukentän ranta, Äimäjärvi, Iittala
 - Kahtoilampi
 - Aulangon ulkoilumaja, Aulangonjärvi
 - OTK, Katumajärvi
 - Kankaistenjärvi
 - Sairion Ranta, Vanajavesi
 - Matkolampi
 - Pursunjärvi, Nummenkylä
-

-
- Alimmainen, Renko
 - Untula, Ormajärvi, Lammi
 - Kirkkoranta, Tuulos

Uimapaikat

- Lepaanrannan ulkoilumaja, Vanajavesi
- Käikälänranta, Vanajavesi
- Kirkkojärvi, Renko
- Mäskälä, Katumajärvi
- Harviala, Katumajärvi (katumanlavan ranta)
- Solvik, Katumanjärvi
- Hattelmala, Visämäki, Vanajavesi
- Lusikkaniemi, Aulangonjärvi
- Keikkala, Äimäjärvi
- Sääksniemi, Äimäjärvi
- Akkijärvi, Eteläinen
- Alvettula, Hauhonselkä
- Särkänkärki, Hauho
- Teuronjärvi, Tuulos
- Ahvenistonjärvi: Päärannan lisäksi 5kpl uimalaitureita ympäri järveä.
- Kalaton, Renko

Uimarantojen välineitä ja kalusteita on uusittu lähivuosien aikana ja huonokuntoisimmat laiturit korvattu uusilla, kaikkiaan yhdeksän laituria on vaihdettu kokonaan uusiin ja kolmeen laituriin vaihdettu uudet pintalaudoitukset. Muutama kiinteä tolpile perustettu vanha laituri on uusittava jossain vaiheessa, mutta ne palvelevat vielä hyvin ja ovat käyttäjille turvallisia. Nuorten ”Vaikuta – älä valita” eli V-päivä aloitteiden mukaisesti on ohjattu varoja littalan uimarannan kunnostukseen vuonna 2018 ja Tervaniemeen rantaan vuonna 2019. Rahoilla uusittiin laitureita, pukukoppeja ja ehostettiin hiekka-alueita, lisättiin penkkejä ja muuta välineistöä. Vuonna 2021 uusia vanhoja

mustavalkokuvia sisältäviä designpukukoppeja on lisätty nuorten ohjaamilla varoilla Kahtoilammen, Sairion ja Idänpään rannoille.

Rantojen ylläpitoa tehdään aktiivisesti kesällä kelien ja vesien lämmettyä (virallinen uimakausi on 15.6 - 31.8) yleensä toukokuun lopusta alkaen, jolloin yleiset uimarannat ja pienet yleiset uimarannat kierretään kolme kertaa viikossa, uimapaikat käydään huoltamassa 1-2 kertaa viikossa, sijainnista riippuen. Perushuoltokierroksilla esimerkiksi siistitään rannan aluetta, tarkistetaan, korjataan rakenteita, poistetaan tai päälle maalataan graffiteja. Uimarantojen WC-tiloja siivotaan 3 kertaa viikossa yrittäjän toimesta. Uimarannoille hankittiin kiinteät kuivakäymälät vuonna 2020 ja käymälät ovat avoinna ympäri vuoden. Aulangon ulkoilumajan rannassa ja Tervaniemessä on vuonna 2022 hankitut lämmitetyt vesi WC-tilat. Edellä mainittujen rantojen lisäksi Hämeensaari, Sairio ja Kihtersuo ovat suosittujen ulkoilureittien varrella ja näiden WC-tilat palvelevat ulkoilijoita myös talvisin. Tervaniemessä, Aulangon ulkoilumajalla ja Hämeensaarella olevat WC-tilat ovat esteettömiä tai muuten helppokulkuisia. Hämeensaaren uimarannalta löytyy myös 2022 rakennettu esteetön uimaramppi.

Viime vuosina muutaman kohteen ylläpidosta on luovuttu vähäisen käytön vuoksi tai järven olosuhteiden muutoksesta. Tällä hetkellä pohdinnassa on Alvettulan uimapaikan sijainti. Lähellä kaupungin paikkaa sijaitsee suosittu kyläyhdistyksen ylläpitämä Rikulanranta, jonka ylläpitoon voitaisiin osallistua paremmin, jos nykyisen uimapaikan ylläpito lopetettaisiin. Kaupunki on mukana Rikulanrannan ylläpidossa maksamalla alueen jätehuollon ja vesi wc:n veden kulutuksen. Kaikki muut nykyiset rannat ovat suosittuja ja ahkeralla käytöllä.

Hämeensaaren uimarannan esteettömyys: Uimaranta on vapaa vesikasvillisuudesta. Rannassa olevan uimaluiskan edustalla on riittävästi vapaata tilaa. Luiska on liitetty reitin pintaan esteettömästi ilman tasoeroja ja luiskan leveys on 108 cm, sekä siinä on suosituksen mukaiset suojareunat. Uimaluiskalla on kaitteet kahdella korkeudella helpottaen siirtymisiä. Maalla oleva vihreä luiska erottuu hyvin kontrastina, itse uimaluiska heikommin. Luiska etenee noin 8,5–11,5 % kaltevuudella veteen ja on tasainen kulkea. Luiska päättyy vedenalaiselle tasanteelle, jonka pituus on 90 cm, leveys 140 cm ja uimasyvyys 80 cm. Uintialueen pohja on tasainen ilman kompastumista aiheuttavia esteitä. Uimalaiturin ylin uimaporras sijaitsee noin 50 cm laiturin pinnan yläpuolella. Portaiden leveys on yli 60 cm, nousu 12–15 cm ja askelman etenemä 32–39 cm.

Uimarannalle pääsee kahta reittiä uimahallin molemmilta puolilta. Reitit ovat riittävän leveitä, kovia ja tasaisia. Pinnat ovat asfalttia, laatoitusta ja hiekkaa tai soraa. Matka lähimmältä esteettömältä paikalta kalastuslaiturille on 130 m ja esteettömälle uimaluiskalle 220 m. Rannalla on kaksi puuceetä, joista toisessa on riittävästi tilaa liikuntaesteisille käyttäjille. Wc ei täytä kaikkia esteettömyyskriteereitä.

Kuva 7. Hämeensaaren uimaranta

4.4 Avantouintipaikat

Hämeenlinnan kaupungilla on viisi avantouintipaikkaa, uusimpana Tervaniemi, joka avattiin talvella 2022 – 2023.

- Ahvenisto, Ahveniston saunan yhteydessä
 - Aulanko, Uimarannan yhteydessä
 - Hauho, Porrinahteen venelaiturin yhteydessä
 - Kalvola, Urheilukentän uimarannan yhteydessä
-

-
- Tervaniemi, Uimarannalla

Kävijämäärillä mitattuna suosituimmat kohteet ovat Ahvenisto ja Aulanko, joissa käy parhaimmillaan yli sata uimaria päivittäin. Muissa paikoissa on keskimäärin kymmeniä kävijöitä per päivä.

Avantouintipaikkojen tekniikka on suurimmilta osin uusittu muutamien viime vuosien aikana. Kalvolan ja Hauhon pukutilat ovat vanhoja työmaaparakkeja/koppeja joista on muokattu soveltuvat pukutilat (M/N samassa). Näiden tilojen nykyaikaistaminen on ajankohtaista muutaman vuoden sisällä. Aulangon pukutila uusittiin kokonaisuudessaan vuoden 2023 syksyllä.

Avantouinti on ollut aiemmin käyttäjille maksultaan nimellistä, sillä avantouintiavaimen sai lunastettua 30,50 euron kertaluontoisella hinnalla. Lukitusjärjestelmät ja asiakashallinta on uusittu 2023 syksyllä, jolloin käyttöön otettiin vuotuinen kausimaksi 40 euroa, joka oikeuttaa talvikauden ajan kaikkien avantokohteiden käyttöön. Kausimaksu vahvistetaan samaan aikaan muiden kaupunkirakenteen infran taksojen mukana (yleensä taksat vahvistetaan kerran vuodessa) kaupunkirakennelautakunnassa.

Avantopaikkojen lisäämistä on toivottu muun muassa keskustan alueelle sekä Lammin ja Rengon suunnalle. Toiveita on kuunneltu ja selvitetty olisiko käytännön tasolla mahdollista lisätä paikkoja. Mihinkään edellä mainittuun kohteeseen ei avantopaikkoja voida perustaa järkevillä kustannuksilla johtuen kohteiden nykyisestä infrasta, sähkönsäätävyyden vuoksi ja olemassa olevista maasto-olosuhteista; veden syvyys, virtaus, laiturei.

4.5 Ulkoilu- ja virkistysalueet

Hämeenlinnan kaupungilla on muutamia yhtenäisempiä ulkoilu- ja virkistyskohteita, joissa alueen sisällä on useita eri toimintoja ja palveluita. Näistä ehkä tunnetuimpina Ahveniston ja Aulangon alueet. Lisäksi kantakaupungin alueen Alajärven rannalla on sekä kesä että talvikäytössä suosittu Tervaniemen alue. Padasjoella Taruksen metsätilalla sijaitseva Taruksen retkeilyalue yhdistyy suosittuun Evon retkeilyalueeseen, sekä Hattulan kunnan puolelta löytyy kaupungin ylläpitämät Vanajaniemi ja Käkye.

Aulangon alueella virkistyspalvelut hajautuvat hieman eri puolille Aulankoa, mutta yhtenä niin sanottuna päätoiminta- ja lähtöpisteenä voisi pitää Aulangon ulkoilumajan ympäristöä. Alueella sijaitsee hyvin pysäköintitilaa, nuotiokota, lasten leikkipaikka, uimapaikka, kaupunkiveneitä sekä avantouintipaikka. Alueelta löytyy myös WC-tilat ja ulkoilumajalta on myös helppo lähteä Aulangon reiteille ja muille virkistyskohteille. Suosittuja ovat muun muassa Aulangonjärven kiertävä polkureitti, erilaiset latureitit, Kihtersuon uimaranta sekä myös lähempänä Aulangon hotellia sijaitsevat Aulangon tekosaarten kodat. Aulangolla reitit ja rakenteet sijoittuvat pääosin Hämeenlinnan kaupungin ja valtion maalle. Valtion puolella alueen hoidosta vastaa Metsähallitus.

Esteettömyys Aulangolla: Aulangon ulkoilumajan läheisyydessä on kolme esteetöntä autopaikkaa. Autopaikkojen pohja sekä reitti kodalle ovat kovia ja tasaisia. Kota ja esteetön wc ovat havaittavissa ilman opasteita autopaikoilta. Jäteastian äärelle pääsee ja sen on käytettävissä yhdellä kädellä. Alueella on esteetön wc, jossa on hieman korkea kynnyshöheus. Tilaan on tulossa liiketunnistevalot.

Aulangon Tekosaaret sijaitsevat Aulangolla Mäntykärjessä. Tekosaarten sillalle voi ajaa autolla viereen ja jättää matkustajan, mutta autoa ei saa pysäköidä sillan läheisyyteen. Lähin parkkipaikka on Katajiston kartanon läheisyydessä. Reitti saareen on kovapohjainen ja leveä. Puinen silta on leveä. Kaidekorkeus on 94,5 cm. Tekosaarten ilmaiskodan edustalla on riittävästi tilaa ja sinne toisen kulkuaukon vapaa leveys on 128 cm. Nuotiopaikan ympäristö on tasainen ja kova. Nuotiopaikan sisällä on penkkirivit ja vierellä on pöytäpenkki. Pöydän äärelle ei pääse pyörätuolilla.

Puuvarasto ja jäteastiat ovat kohtuullisen lähellä kotaa sillan toisella puolella. Kodalta puulaatikon pystyy havaitsemaan melko hyvin. Saatavilla on valmiiksi pilkottuja puita. Jäteastian äärelle pääsee ja sen on käytettävissä yhdellä kädellä.

Ahveniston alueelta löytyy niin ikään monipuolisesti reittejä, latuja, ulkokuntoilupiste, kuntorappuset, nuotiokota, uimaranta, useita laitureita Ahvenistonjärven rannoilta, leikkipaikka, varaus-sauna, avantouintipaikka, esteettömät WC- ja pukutilat sekä beachvolley-kentät. Lisäksi alueella toimii kesäaikaan (satunnaisesti myös talvella auki) kahvila, maauimala ja FlowPark –seikkailurata. Kahvilaa, Flowparkia sekä maauimalan lippujen että saunan vuorojen myyntiä hoitaa alueella toimiva yrittäjä. Vuokrattavissa on ollut myös muun muassa maastopyöriä.

Esteettömyys Ahvenistolla: Ahveniston parkkipaikalla on kaksi esteetöntä autopaikkaa, jotka sijaitsevat maauimalan puoleisella reunalla. Pysäköintipaikoilta pääsee kodalle noin 200 metriä pitkuisen hiekkapohjaista reittiä pitkin. Uimarannalle pääsee rantaa rajaavien koristekivien välistä ja siitä mahtuu kulkemaan liikkumisen apuvälineellä tai lastenvaunuilla. Reitti on osittain pehmeä ja hiekkapohjainen, jossa on loivaa sivukaltevuutta. Alueella on penkkejä ja valaistus Ahvenistolla on jäteastioita, jotka ovat yhdellä kädellä käytettävissä.

Tervaniemen monipuolinen virkistysalue sijaitsee kaupungin länsipuolella Alajärven rannalla. Alue on suosittu kohde sekä kesä- että talviaikaan. Alueelta löytyy uimaranta, polkureittejä, nuotiokota, soutuvenepaikkoja, matonpesupaikka, leikkivälineitä ja WC:t sekä hyvin pysäköintitilaa. Talvisin alueella kulkee latureittejä ja yhdyslatuja pitkin pääsee esimerkiksi Ahveniston alueelle. Olosuhteiden salliessa myös luistelubaanaa aurataan järven jäälle ja alueella on myös avantouintimahdollisuus.

Esteettömyys Tervaniemessä: Tervaniemen alueella esteettömiä autopaikkoja on kahdessa eri paikassa. Paikat ovat riittävän kokoisia, niiden pinta on tasainen ja kova. Alueella on opastaulu. Autopaikoilta Tervaniemen kodalle johtavan reitin varrella sijaitsevat roska-astia ja puiden säilytyslaatikko. Puulaatikossa on valmiiksi pilkottuja puita. Roska-astian kansi on avattavissa yhdellä kädellä. Alueen läpi menevä reitti on hiekkapohjainen, riittävän leveä. Reitillä on epätasaisuutta. Alueella on esteetön wc, jossa on hieman korkea kynnykorkeus. Tilaan on tulossa liiketunnistevalot.

Vanajaniemi ja Käkye ovat Hattulan kunnan puolella sijaitsevat ulkoilualueet, Käkye on aikaisemmin toiminut camping-alueena, mutta nykyään alueelta löytyy veneiden maallevetoalue, tulipaikka, jonka läheisyydessä on hyvä telttailla, sekä puuliiteri. Vanajaniemessä on useampi tulipaikka, liiteri, huussi, venerantoja ja muita toimijoita.

Tarus on Padasjoen kunnan puolella, Evon retkeilyalueen kupeessa sijaitseva talousmetsäalue, jossa on myös pitkät perinteet retkeilytoiminnan saralla. Alueella on tietoisesti ja tarkoituksella yhdistetty metsätalous ja retkeily samoille alueille. Alueen sisältä löytyy kaksi teemareittiä, vaellusreitti, vuokratupia- ja laavuja, sekä ilmaistulipaikkoja.

Taruksen vuokrakohteet:

- Ukkohera, vuokralaavu, 12 henkilölle.
- Vonkamies, vuokralaavu, 5 henkilölle
- Erakkomurju, vuokralaavu, 12 henkilölle. Koverojärven rannassa
- Kelkutteen savottakämppä, vuokrakämppä, 12 henkilölle.
- Kristianin torppa, vuokratupa, 4 henkilölle
- Savusauna Luppo. vuokrasauna, lämmitetään vuokraajalle etukäteen

Kuva 8. Taruksen Savusauna Luppo

Lepaanranta sijaitsee Vanajan rannalla rauhallisella alueella päättyvän tien päässä. Alue on metsän ympäröimää, mökkien ympäristössä on hoidettua nurmikkoa. Rantaviivaa alueella on kaikkiaan noin 500 m. Mökkien pihapiirissä on grillauskatos, ruokailukatos, rosvopaistin valmistuspaikka, puuvaja ja 2 laituria, joilta voi uida Vanajavedessä. Lähistöllä on lisäksi yleinen uimapaikka ja kenttä, jossa voi pelata esimerkiksi jalkapalloa, petanqueta ja lentopalloa sekä kaupungin

soutuvenepaikkoja ja vierasvenelaituri sekä veneenlaskupaikka. Alueella on hyvät marja- ja sienimaastot sekä latu- ja patikkareitit.

Lepaanrannan vuokrakohde sisältää:

- Kokousmökki Nestori, 20-30 henkilölle kokoustilaa
- Majoitusmökkit Matti ja Maija, yöpyminen 8 henkilölle / mökki
- Puusauna lisäksi, n. 10 henkilöä
- Erillinen kota, n. 15 henkilölle

Kuva 9. Lepaanranta ylhäältä päin

Mökit varataan ja maksetaan uusitun sähköisen varaustalouden kautta. Avaimet noudetaan Kastellin palvelupisteeltä arkisin virka-aikaan.

Lepaanrannan rakennukset ovat perinteisiä 1980-luvulla valmistuneita rakennuksia. Rakennuskanta ja muut ulkorakenteet ovat yleisesti ottaen hyvässä peruskunnossa. Mökkien käyttöaste on noin 15 % tasolla painottuen viikonloppuihin ja yleisiin kesän loma-aikoihin. Kauden 2023-2024 muutoksena vuokraustoiminta keskeytettiin talvikaudella viikkojen 48-12 ajaksi. Talvikäyttö on ollut jo vuosia todella vähäistä ja talvikauden sulkemisella saatiin hieman pienennettyä ylläpitokuluja.

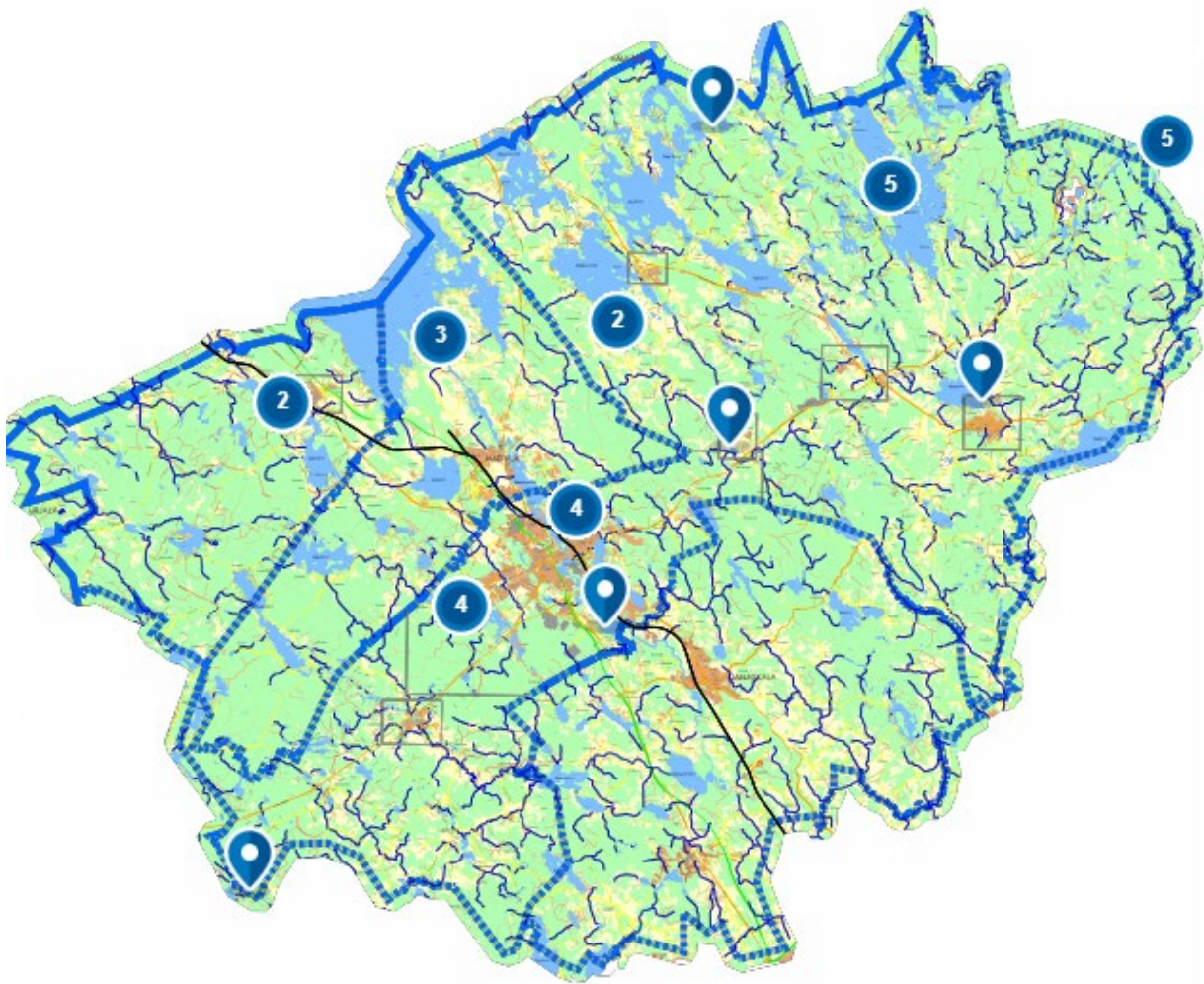
Hämeen virkistysalueyhdistys on toiminut vuodesta 1990. Nykyisin yhdistykseen kuuluu kaikki Kanta-Hämeen maakunnan kunnat. Kuntajäseniä ovat, Forssa, Hämeenlinna, Riihimäki, Hattula, Hausjärvi, Humppila, Janakkala, Jokioinen, Loppi, Tammela ja Ypäjä. Yhdistyksen toiminnassa ovat mukana myös Pälkäne ja Valkeakoski.

Seudulliset virkistysalueet ovat kuntien yhteisomistuksessa. Jokaisella alueella on erilainen omistus pohja, mutta kaikkien toiminnassa mukana olevien kuntien asukkailla on käyttöoikeus kaikkiin alueisiin. Alueen hoitovastuu on sillä kunnalla, kenen alueella kohde sijaitsee. Hämeenlinnan kaupungin hoitovastuulla näistä kuntien yhteisomistuksessa olevista kohteista ovat; Pääjärvi, Hietasaaron saari, Lammassaari, Vähäniemi-Tohkoo, Mäntysaari ja Soininsaari.

Näissä kohteissa tehdään vuosittain kaksi huoltokierrosta, jolloin kohteiden tulipaikat ja ulkikäymälät siistitään, sekä liitereihin tehdään lisää polttopuita. Huoltokierrosten yhteydessä myös korjataan ja kehitetään alueita tarpeen mukaan.

4.6 Kodat ja tulipaikat

Kaupungilla on useita tulipaikkoja ja kotarakennuksia, joissa suurimmalle osalle on järjestetty puuhoolto eli tulipaikoille tuodaan klapia, pölliä tai rankaa käyttäjille poltettavaksi. Kaukokohteissa on useimmiten rankaa tai pölliä, kun taas lähellä keskustaa tai muuten helposti saavutettavissa kohteissa löytyy klapia. Paikoissa, jossa on rankaa tai pölliä, löytyy joko ilveskirves, kaarisaha ja kirves tai kaikki kolme. Tulipaikka on yleensä avoin tulirengas, jonka ympärillä on penkkejä. Tällaisia tulipaikkoja, jotka ovat kaupungin maalla tai kaupunki niitä huoltaa, on yhteensä 24.

Kuva 10. Nuotiopaikkojen sijainnit [kartalla](#)

- Hietasalon tulipaikat 1–4 sijaitsevat Kuohijärven Hietasalon saarella. Alueelle pääsee kesällä veneellä ja talvisin jäiden salliessa kävellen, sekä hiihtäen. Pohjoispuolen tulipaikka on Hietasalon päätukikohta ja sieltä löytyy myös tulipaikan lisäksi uimaranta, laituri, kuiva-käymälä ja telttailupaikka.
- Kaiturin tulipaikka sijaitsee Kuohijärven Kaiturissa, joka sijaitsee Hietasalon itäpuolella. Alueelle pääsee veneellä.
- Kalastuspuiston nuotiopaikka sijaitsee rantareitin varrella rautatiensillan kupeessa. Tulipaikalle pääsee rantareittiä pitkin kävellen ja tulipaikalle on kunnostettu esteettömät pitkospuut vuosina 2022–2023. Tulipaikan kunnostuksessa on huomioitu esteettömyys tulisijan korkeudessa sekä asentamalla kolme käännettävää ritilää.

Kuva 11. Kalastuspuiston uusittu nuotiopaikka

- Kankaisten nuotiopaikka sijaitsee osoitteessa Kontuvuorentie 48, Kankaisten uimarannan yhteydessä. Tulipaikalle ei ole puuhuoltoa.
 - Kelkutteen tulipaikka sijaitsee osoitteessa Kelkutteentie 490, Padasjoki. Tulipaikka on tien toisella puolella kuin Kelkutteen savottakämppä. Tulipaikan läheltä löytyy myös savottapolun aloituspiste.
 - Koveron tulipaikka sijaitsee osoitteessa Kelkutteentie 701, Padasjoki. Tulipaikka on Koveronjärven rannassa ja Koveron laavu löytyy läheiseltä rinteeltä.
 - Kuuslahden nuotiopaikka sijaitsee osoitteessa Hirvonniementie 52, Hämeenlinna Kuivalahden venepaikkojen läheisyydessä. Alueelle ei ole järjestetty puuhuoltoa.
 - Kyyhkysenniemen tulipaikka sijaitsee osoitteessa Onkisormentie, Iittala, uimapaikan ja veneantojen yhteydessä. Alueelle ei ole järjestetty puuhuoltoa.
-

-
- Käkyenniemen tulipaikka sijaitsee osoitteessa Vanajaniementie 64, Hattula. Tulipaikan läheisyydessä on puuliiteri, jonne tuodaan polttopuuta. Käkyen tulipaikalta voi ihastella Vanajavettä, koska paikka on lähellä rantaa.
 - Kärmeskallion nuotiopaikka sijaitsee Sibeliuksen metsässä Aulangonjärven pohjoispuolella. Nuotiopaikalle pääsee veneellä ja kävellen joko Kihtersuon tai Aulanko-Heikkilän kautta. Tulipaikka on aivan rannan tuntumassa, mutta puuliiteri löytyy kallion yläpäästä, kuten ulkokäymäläkin.
 - Miemalan saaren tulipaikka sijaitsee Vanajaveden Miemalan saaren etelä päässä ja sinne tehtävä puuhuolto on satunnaista. Alueelle pääsee kesäisin ainoastaan veneellä.
 - Mäntysaaren nuotiopaikat sijaitsevat Hauhonselän eteläosan Hauhon taustassa. Saari ei sijoitu viitoitetun venereitin varrelle ja vastuu vesillä liikkumisesta ja rantautumisesta on veneenkäyttäjällä. Lähin veneenlaskupaikka on Alvettulan kylässä. Puuhuolto tehdään kaksi kertaa vuodessa.
 - Pelto-Hännikän tulipaikka sijaitsee osoitteessa Pelto-Hännikäntie 22, Eteläinen. Puuhuoltoa alueelle ei ole järjestetty.
 - Pääjärven tulipaikka sijaitsee osoitteessa Härkätie 217, Hämeenlinna. Tulipaikan läheisyydessä saa telttailla ja tulipaikka on Pääjärven rannassa. Puuhuolto tehdään kaksi kertaa vuodessa.
 - Ruplahden tulipaikka sijaitsee Iso-Tarusjärven eteläpäässä. Sinne tehdään satunnaisesti puuhuoltoa.
 - Taruksenmäen tulipaikka sijaitsee osoitteessa Taruksentie 298. Tulipaikka on lähellä Iso-Tarusjärveä, josta voi ihaila maisemia samalla kun pitää nuotiota. Puuhuolto on satunnaista.
 - Untulan nuotiopaikka sijaitsee Untulan uimarannalla. Nuotiokehä on huonossa kunnossa ja sinne ei ole puuhuolto. Nuotiopaikka on aivan veden tuntumassa.
 - Vanajaniemen tulipaikat 3 kpl sijaitsevat osoitteessa Vanajaniementie 244, Hattula. Vuonna 2023 uudistetut nuotiokehät ja penkit ovat näköetäisyydellä toisistaan Vanajaniemen kärjessä. Alueella on puuliiteri, jonne tuodaan polttopuuta säännöllisesti.
 - Vähäniemen nuotiopaikka sijaitsee osoitteessa Laivarannantie 30, Hauho. Nuotiopaikka sijaitsee Vähäniemen kärjessä ja sen läheisyydestä löytyy puucee, pistäytymislaituri ja puuvarasto. Puuhuoltoa tehdään kaksi kertaa vuodessa huoltokierrosten yhteydessä.
-

Kuva 12. Kaivonrenkas -mallin tulipaikka

Kaupungilla on myös avoimessa käytössä nuotiokotia -ja laavuja. Nämä kodat ovat yleensä puolikotia, mutta osa kodista ovat umpinaisia. Puolikotien hyvä puoli on, että savu pääsee vapaasti poistumaan tulisijan läheisyydestä, kun taas umpikotien ongelmana on savun poistuminen tulisijan läheisyydestä. Kodat on varusteltu tulirenkaalla, ympäröivillä penkeillä ja usein kodan läheisyydessä on pöytäpenkkejä. Kaikille avoimia nuotiokotia ja -laavuja on yhteensä 15. Ahveniston, Aulangon ja Tervaniemen kotarakennuksiin on teetetty esteettömyyskartoitukset, joiden pääkohdat löytyvät kohdekuvauksissa.

- Ahveniston kota sijaitsee Ahvenistonjärven hiekkarannalla, jonka pysäköintialueelle johtaa autotie. Kodan nuotiopaikka on kehämäinen ja sen levein kulkuaukko on 1,42 m leveä. Kodalla on kaksi irtopenkkiä, jotka voivat haitata kulkemista. Kodan pohjamateriaali on tasainen ja kova. Tulisijan korkeus maasta on 30 cm. Grilliritilän korkeus on säädettävä ja kääntyy grillin ulkopuolelle, mikä helpottaa sen käyttöä. Kodan lähetyvillä on pöytäpenkkejä. Niiden äärelle ei pääse pyörätuolilla. Alueelle on tulossa pöytäpenkkejä, joita voi käyttää myös pyörätuolilla.
 - Katiskosken laavu sijaitsee osoitteessa Katiskoskentie 437, Hämeenlinna. Hämeen Ilvesreitillä varrella sijaitseva laavu on yhteiskäytössä paikallisen metsästysseuran kanssa ja polttopuuhuoltoa on hoidettu seuran kanssa yhteistyössä.
-

-
- Konnarin kota sijaitsee Lammin Konnarin kuntoradan/ladun varrella. Kodalla on suksitelit ja rankaa poltettavaksi. Alue on metsäinen mutta paisteinen.
 - Kotakankaan kota sijaitsee litalassa. Kota on Vesitorinmäen ja Lepaanrannan reitin varrella pienellä mäellä. Kodan vieressä on puuliiteri ja huussi.
 - Koveron laavu sijaitsee Koveronjärven läheisyydessä osoitteessa Kelkutteentie 701, Padasjoki. Puuliiteri, jonne tuodaan rankaa, sijaitsee Koveron tulipaikan vieressä tien vieressä.
 - Kymppilaavu sijaitsee Taruksen retkeilyalueella Padasjoella (puuhuolto, rankaa). Alueella on kaksi laavurakennusta, nuotiokehä, puita ja kuivakäymälä.
 - Lammassaaren laavu sijaitsee Ison Vanajanselän eteläosassa Heinun lahdella Hämeenlinnassa. Saareen pääsee kesäisin veneellä ja talvella hiihtämällä, kelkalla tai kävellen. Saaren puuliiteriin tehdään kaksi kertaa vuodessa pöllejä. Liiterin yhteydessä on myös ulkokäymälä.
 - Lasitehtaan laavu sijaitsee litalan lasimäen yhteydessä. Kaupunki ei tee laavulle puuhuoltoa, mutta laavu on muuten yleisessä käytössä vaikkapa eväiden syömiseen.
 - Murhalammin kota sijaitsee litalan Murhalammen rannalla. Kodan läheisyydessä on puuliiteri ja puucee, joita huolletaan vuosittain.
 - Pääjärven laavu sijaitsee Hämeenlinna Rengon ja Lopen rajalla, osoitteessa Härkätie 1127, 14300 Hämeenlinna. Laavun lähelle käydään kaksi kertaa vuodessa tekemässä puupöllejä, joita voi pieniä sopivamman kokoisiksi ilveskirveellä. Laavu on lähellä Pääjärven rantaa ja siellä voi yöpyä.
 - Soininsaaren kotalaavu sijaitsee Alajärven Soininsaareissa. Alueelle pääsee kesäisin soutuveneellä ja talvella usein Soininsaareen asti tehdään latuverkosto. Kodan lähetyvillä on puuliiteri ja puucee. Tulipaikka huolletaan kaksi kertaa vuodessa, jolloin sinne tehdään puupöllejä.
 - Tekosaarten nuotiokota sijaitsee Mäntykärjessä Aulangolla. Kodalle pääsee kevyen liikenteen väylää pitkin Hugo Golfin lävitse. Kodan edustalla on riittävästi tilaa ja sinne kulkuaukon vapaa leveys on 128 cm. Nuotiopaikan ympäristö on tasainen ja kova. Nuotiopaikan sisällä on penkkirivit ja vierellä on pöytäpenkki. Pöydän äärelle ei pääse pyörätuolilla. Tulisijan korkeus maasta on 31,5 cm. Grillirutilän korkeus on säädettävissä ja käännettävissä tulen ulkopuolelle. Puuvarasto ja jäteastiat ovat kohtuullisen lähellä kotaa sillan toisella
-

puolella. Kodalta puulaatikon pystyy havaitsemaan melko hyvin. Saatavilla on valmiiksi pilkottuja puita. Jäteastian äärelle pääsee ja se on käytettävissä yhdellä kädellä.

- Tervaniemen kota sijaitsee Tervaniemen uimarannan läheisyydessä. Parkkipaikoilta kodalle johtavan reitin varrella sijaitsee roska-astia ja puiden säilytyslaatikko. Puulaatikossa on valmiiksi pilkottuja puita. Roska-astian kansi on korkealla 126 cm, mutta kansi on avattavissa yhdellä kädellä. Kodalle johtava reitti on hiekkapohjainen, riittävän leveä. Reitillä on epätaisaisuutta. Kodan edustalla on vapaata tilaa ja soraa. Tulisijan ympärillä on tasainen ja kova pohja. Kulkuaukot ovat riittävän leveitä 122 cm. Tulisija on 55,5 cm korkeudessa. Grilliritilän korkeus on säädettävissä ja käännettävissä tulen ulkopuolelle. Alueella on esteetön wc, jossa on hieman korkea kynnyshkorkeus.
 - Ulkoilumajan kota sijaitsee osoitteessa Linnanen 77, Aulanko. Aulangon ulkoilumajan läheisyydessä on kolme esteetöntä autopaikkaa, joista on lyhyt matka kodalle. Paikat on merkitty pyörätuolisymbolilla havaittavasti. Autopaikkojen pohja sekä reitti kodalle ovat kovia ja tasaisia. Kota ja esteetön wc ovat havaittavissa ilman opasteita autopaikoilta. Kodan edustalla on riittävästi tilaa. Kulkuaukkojen vapaa tila on toisessa 37 cm ja toisessa 41 cm. Nuotiopaikan sisällä on penkkirivit ja vierellä on pöytäpenkki. Pöydän äärelle ei pääse pyörätuolilla. Tulisijan korkeus maasta on 19 cm. Grilliritilän korkeus on säädettävissä ja käännettävissä tulen ulkopuolelle. Puulaatikko ja jäteastiat ovat kohtuullisen lähellä kotaa. Reitti kodalta puuvarastolle on kova ja sillä on kaltevuutta. Saatavilla on valmiiksi pilkottuja puita. Jäteastian äärelle pääsee ja sen on käytettävissä yhdellä kädellä. Alueella on esteetön wc, jossa on hieman korkea kynnyshkorkeus.
 - Vanajanniemen laavu sijaitsee Hattulan kunnan puolella Vanajaniemessä. Ennen laavulle saapumista matkan varrelta löytyy puuliiteri, jonne tuodaan puita. Laavun läheltä löytyy myös puucee. Laavu sijaitsee järven rannalla ja sen sisältä löytyy istuinpaikkoja, sekä tuli- paikan ympäriltä löytyy penkkejä. Tulisija on varustettu metalliritilällä.
-

Kuva 13. Tervaniemen puolikota ja pöytäpenkkejä

Hämeenlinnan kaupungilla on myös vuokrattavia kotia kaksi kappaletta; Tekosaarten kota ja Leppaanrannan kota. Vuokrattavat kodat ovat umpikotia. Taruksen alueelta Padasjoelta Evon kupeesta löytyy kolme vuokralaavua; Ukkoherra, Vonkamies ja Erakkomurju, sekä kaksi vuokratupaa; Kelkutteen savottakämppä ja Kristianin torppa.

4.7 Polkureitit

Hämeenlinnan kaupungin alueella, varsinkin ulkoilu- ja virkistysalueilla, on runsas polkuverkosto. Polut syntyvät eritoten asukkaiden käytön myötä, mutta Hämeenlinnan kaupunki on myös tehnyt ja merkinnyt maastoon erilaisia teemapolkuja, vaellusreittejä, sekä vastaavia reittejä.

- Ahveniston Luontopolku. Luontopolku tutustuttaa etelähämäläiseen luontoon ja polun koko pituus on noin kuusi kilometriä. Polku on merkitty myös siten, että se voi kulkea kahdeksan kilometriin, jolloin kierretään pelkästään Ahvenistonjärven ympäryks. Polku on
-

merkitty keltaisin merkein sekä rastit ovat puutolppia, joissa on rastin numero ja käpymerkki. Rastien kuvaukset löytyvät jaettavasta opasvihkosesta. Luontopolun aloitus löytyy Ahveniston uimarannan leikkipaikan läheisyydestä

- Aulangonjärven polku. Polku kiertää Aulangonjärven ympäri ja reitti on merkattu, keltaisin merkein. Aulangonjärven polku menee päällekkäin Sibeliuksen metsä luontopolun, sekä osittain Levonkorven kierron kanssa. Reitin varrelta löytyy uimarantoja, nuotiopaikkoja ja pitkospuita. Voit lähteä kiertämään järveä esimerkiksi Kihtersuon uimarannalta tai Aulangon ulkoilumajalta.
 - Hämeen Ilvesreitti. Hämeen Ilvesreitti on yli 250 kilometrin mittainen patikkareitti, joka yhdistää Hämeenlinnan Ahveniston, Tammelan kansallispuistot ja Riihimäen Riutan Hämeenjärviylängön hienoihin virkistys- ja luontokohteisiin. Hämeenlinnan päässä voit hypätä Ilvesreittein kyytiin useasta kohdasta kuten Ahveniston uimarannalta tai Moreenin teollisuusalueelta.
 - Jukolan metsäpolku. Jukolan metsäpolku kiertelee Jukolan koulun lähimetsissä noin kilometrin. Rasteilla kerrotaan mm. harjun ja suon synnystä, puulajeista ja metsän kasveista. Rastit on merkitty maastoon puupaaluilla, joissa on rastin numero ja QR-tägit. Polun aloitus löytyy Jukolan koulun kohdalta.
 - Karhunlenkki (Tarus). Lenkki on Taruksen retkeilyalueen toinen teemapolku, joka 6,3 kilometriä pitkä. Reitin varrelta löytyy infotauluja, joiden teemana on sananlaskut. Karhunlenkille pääset läheltä Kelkutteen savottakämpää.
 - Levonkorven kierto (perustettu vuonna 2021). Ympäristöministeriön hankkeen aikana toteutettu noin kahden kilometrin pituinen reitti, joka kertoo metsän ja puiden uskomuksista. Voi yhdistää Sibeliuksen metsän luontopolun ja Aulangonjärven polun kanssa. Polulle pääset Aulangon-Heikkiläntien päästä.
 - Olympiajuoksupolku. Vuonna 1952 Hämeenlinnassa Ahvenistolla järjestettiin osin Olympialaisten viisiottelu ja maastoon olympiarenkain merkattu polku myötäilee sen aikaista maastojuoksu osuutta. Maastojuoksun aloitus lähtee maauimalan kulmalta.
 - Savottapolku (Tarus). Taruksen retkeilyalueen toinen teemapolku, joka on noin neljän kilometrin pituinen. Polun varrella pääsee tutustumaan 1800- ja 1900-lukujen savottaelämään. Aloitus löytyy Kelkutteen tulipaikan kohdalta.
-

-
- Sibeliuksen metsän luontopolku (perustettu vuonna 2018). Sibeliuksen metsän luontopolulla on infotauluja, joissa kerrotaan metsästä suomeksi ja englanniksi. Lähtö Aulangon-Heikkiläntien päästä.
 - Ulkoilumajan luontopolku (perustettu vuonna 2022). Perheen pienimmille suunnattu vajaa kilometrin pituinen polku. Reitin varrella on luotu kaatuneeseen puuhun eväiden syönti paikka. Polku lähtee läheltä ulkoilumajaa.
 - Untulan luontopolku. Untulanharjun luontopolku kulkee noin kolmen kilometrin verran Lammilla harjumaisemissa. Rastit kertovat Untulanharjusta, harjun lehdosta sekä eläimistä. Rastit ovat merkitty maastoon numeropaaluilla ja rastien kuvaukset ovat luettavissa luontopolun opasvihkosta.
 - Vesitorni-Lepaanranta polkureitti. Vastamäen vesitornilta Lepaanrantaan kulkeva reitti, matkan varrella on puuviittoja, pitkospuita ja siltoja. Kotakankaan kohdalla on nuotiokota puuhuoltoineen. Reitille voit lähteä Lepaanrannan kodan vierestä tai Vastamäen vesitornilta.
 - Metsä-Aulangon maastopyöräreitti (perustettu vuonna 2022). Merkitty maastopyöräreitti kuljettaa polkijan Metsä-Aulangon maisemiin ja on helposti yhdistettävissä puisto-Aulangon vaatimaan maastopyöräreittiin. Pituus: 7 km. Lähtöpaikka esimerkiksi joko Aulangon ulkoilumaja tai Kihtersuon uimaranta.
-

Kuva 14. Levonkorven haketettu polku Sibeliuksen metsässä.

Merkittyjen polkujen lisäksi Ahveniston ja Aulangon alueille on muodostunut runsas opastamaton polkuverkosto. Polkuverkostoja löytyy myös monien asuinalueiden lähimaastoista. Aulangon Sibeliuksen metsässä pyöräily on kielletty luonnonsuojelualueella, kun taas Ahveniston maisemissa pyöräilyä saa harrastaa jokaisenoikeuksien mukaisesti.

4.8 Muita virkistyspalveluita

Veneilyn, retkeilyn ja uimapaikkojen lisäksi virkistykseen liittyviä muitakin toimintoja on toki monia. Kaupunki tekee paljon yhteistyötä monien seurojen ja yhdistysten kanssa erilaisiin virkistystoimintoihin ja ulkona tapahtuvaan harrastamiseen liittyen. Useimmiten näissä kaupunki tarjoaa maa-alueen toiminnan harjoittamiseen ja yhdistys tai seura vastaa alueen hoidosta ja toiminnan järjestämisestä. Tällä hetkellä kaupungin alueilla toimii muun muassa jousiampujat, airsoftaajat, pienoisautoharrastajat, koiraharrastajia, frisbeegolfseura, metsästysseuroja ja erilaisia virkistyspalveluita tarjoavia yrityksiä. Lisäksi esimerkiksi matonpesupaikat, koirapuistot ja palstaviljely voitaneen lukea mukaan virkistyspalveluihin.

4.8.1 Koirien uittopaikat

Olemassa olevat koirien uittopaikoista Vikmaninlahden ja Varikonniemen uittopaikat on kunnostettu siten, että pohjaan on tuotu hiekkaa, jotta uittaminen on miellyttävää koirille ja omistajille. Virvelin uittopaikka on kunnostettu viimeiseksi olemassa olevista paikoista. Alajärven uittopaikka toimii samalla veneiden laskupaikkana ja pohja on kivinen. Uittopaikoilta löytyy infotaulu ja puiset tolpat, joista käy ilmi uittopaikan sijainti.

Suunnitelmassa on lisätä uittopaikkatolppia/kylttejä joihinkin kohteisiin, jotka ovat jo muodostuneet käyttäjien toimesta uittopaikoiksi ja jotka tarkoitukseen soveltuvatkin. Paikat tullaan merkaamaan myös kaupungin nettisivuille.

Koirien uittopaikkoja on tällä hetkellä neljä kappaletta

- Virveli/Vikmaninlahden uittopaikka. Kyltillä merkitty hiekkasorapohjainen uittopaikka, lähellä penkki
- Varikonniemen uittopaikka. Tolpilla merkitty hiekkapohjainen uittopaikka, lähellä oleskelulaituri
- Alajärven uittopaikka. Kivikkopohjainen ja Tervaniemen venelaskuramppi toimii samassa kohti. Paikan käyttäjien tulee väistää veneiden laskijoita.
- Katumajärven uittopaikka. Suojaisa ja rauhallinen paikka, mutta ranta vettyy nopeasti mutaiseksi.

Suunniteltuja uusia koirien uittopaikkoja

- Kihtersuon alueelle
- Hämeensaari, lähellä wakeboard -rataa
- Järvikujan päähän
- Ahvenistonjärven pohjoispäätyyn

4.8.2 Kalastuslaiturit

Kaupungilla on tällä hetkellä kaksi laituria virkistyskalastukseen. Hämeensaaren uimarannan läheisyyteen kalastuslaituri rakennettiin vuonna 2022 ja se on saanut myös suosiota tauko- ja eväiden

syöntipaikkana. Vanhempi kalastuslaituri löytyy kalastuspuistosta. Molemmilla kalastuslaitureilla on huomioitu esteettömyyttä.

Hämeensaaren kalastuslaiturille pääsee esteettömästi läheiseltä p-paikalta. Kesäisin laiturille tulee irrallisia istuinpenkkejä. Kiinteälle laiturille on esteetön pääsy ilman tasoeroja ja se on riittävän iso. Pintamateriaalit ovat tasaisia ja kovia. Sillalla on suojareunat ja – kaiteet.

Kalastuspuiston kalastuslaiturille pääsee rantareittiä pitkin ja rantareitiltä lähtee esteetön lankkureitti kalastuslaiturille. Lankkureitiltä laiturille pääsy on mahdollistettu esteettömästi ilman tasoeroja, riittävän loivilla luiskilla ja laiturilla on riittävästi tilaa. Luiskat hahmottuvat riittävällä kontrastilla muusta ympäristöstä. Luiskissa ei ole suojareunuksia. Alueella on valaistus.

4.8.3 Pistäytymislaiturilaiturit

Veneilijöille on tarjolla myös ns. pistäytymislaitureita, joihin voi kiinnittää veneensä lyhyttä rantautumista ajatellen. Laitureita löytyy:

- Sairion laituri rantareitin varressa (pumppaamon lähellä)
- Aulangon hotellin iso laituri
- Varikonniemen laituri
- Linnansalmen laituri Linnanpuistossa
- Lepaanrannan laituri Vanajanselkä littala
- Aulangonjärven Kärmeskallion laituri

4.8.4 Matonpesupaikat

Ylläpidettäviä matonpesupaikkoja on 10 kpl ja ne on hajautettu kattamaan koko Hämeenlinnan alueen. Kaikilla matonpesupaikoilla on pesu- ja huuhtelualtaat, mankeli ja kuivaustelineet ja pesuveden imetyskaivot. Kaikki matonpesupaikat ovat niin sanottuja kuivan maan pesupaikkoja ja ne vaihtelevat hieman välineistöltään ja kuivaustilaltaan. Pääsääntöisesti pesuun/huuhteluun käytettävä vesi tulee järvistä, muutamassa paikassa vesi tulee poikkeuksellisesti vesijohtoverkosta, johon tuen läheisten järven mataluudesta ja vedenottamisen mahdottomuudesta. Lammin pesupaikan molemmat pesu- ja huuhteluvesi tulevat vesijohtoverkosta. Eteläisissä, Tuuloksessa ja Hauholla

vain huuhteluvesi tulee vesijohtoverkosta, pesuvesi läheisistä lammista/puroista, joiden veden laatu ei sovellu huuhteluun.

Matonpesupaikat avataan käyttöön keväällä noin toukokuun puolella välissä, yöpakkasten loputtua ja suljetaan syyskuun aikana. Matonpesu on hyvin suosittua ja alkukaudesta ruuhkaakin voi tiettyinä aikoina ilmetä. Pesupaikat ovat kellokytkimellä ohjatut olemaan käytössä kello 07-21 välisen ajan, viikon jokaisena päivänä.

Matonpesupaikkojen välineiden ja muiden rakenteiden kunto on yleisesti ottaen hyvä. Pesualtaat ja putkistot ovat kestävästä ruostumatonta terästä, pesuritulät ja kuivaustelineet ovat kestopuuta. Vanhoja kuluneita vesipumppuja on muutamiin kohteisiin vastikään uusittu, eikä kalliimpia laitteiden uusimisia pitäisi olla lähiaikoina edessä. Keväiset myöhään tulevat yllättävät yöpakkaset ovat pahin uhka laitteille ja venttiilit ja muut herkemmat osat usein halkeavat herkästi yhden pakkasyön aikana, jos paikka on jo käytössä ja putkissa vettä.

Toiveita matonpesupaikkojen lisäämisestä ei ole tullut ja siitä voidaan päätellä paikkojen nykyisen sijoittelun ja määrän olevan onnistunut.

Kuva 15. Matonpesua Virvelinrannassa

Hämeenlinna:

- Virvelinranta
- Kaupunginpuistossa, Järvikujalla
- Tervaniemi, Alajärvi
- Solvik, Katumajärvi

Hauho

- Hauhon kirkonkylä, Euttutien päässä
- Eteläinen, Peltohännikäntien päässä

Tuulos

- Tuulos, Suolijärvenkujalla

Lammi

- Lammi, Puhdistamontiellä

Renko

- Renko, Terveyskeskuksen takana

Iittala

- Kalvola, Sepänkaarre

4.8.5 Viljelypalstat

Hämeenlinnan kaupungilla on yhteensä noin 350 kpl vuokrattavia viljelypalstoja viiden hehtaarin alueella eri puolilla Hämeenlinnaa, kuudessa eri paikassa. Viljelypalstojen vuokrauksesta, hoidosta ja neuvonnasta vastaa Hämeenlinnan Seudun 4H-yhdistys. Viljelypalstat on jaettu yksivuotisiin ja monivuotisiin palstoihin. Yksivuotiset palstat kynnetään syksyisin ja äestetään keväisin, kun taas monivuotisia palstoja ei muokata, joten palstalla voi viljellä myös monivuotisia kasveja.

Palstaviljelyalueita löytyy:

-
- Tyllilänkadun alue: Tyllilänkatu 1
Alueella on ainoastaan monivuotisia palstoja
 - Kivisenojan alue: Kivisenojantie 15
Alueella on yksi- ja monivuotisia palstoja
 - Käyräkadun alue: Käyräkatu 12
Alueella on yksi- ja monivuotisia palstoja
 - Latokartanon alue: Latokartanonkuja 4
Alueella on ainoastaan monivuotisia palstoja
 - Jukolan alue: Taula-Matin tie
Alueella on yksi- ja monivuotisia palstoja
 - Lammin alue: Ruosuontie 11
Alueella on ainoastaan yksivuotisia palstoja

4.8.6 Metsästys

Hämeenlinnan kaupunki vuokraa maitaan myös (pääosin metsämaata) metsästykseseen. Metsästysvuokrasopimukset Hämeenlinnan kaupungin omistamista tiloista tehdään ensisijaisesti paikallisten, rekisteröityneiden metsästysseurojen kanssa, joiden alueisiin tilat luontevasti liittyvät. Maat on pääsääntöisesti vuokrattu metsästysseuroille viideksi vuodeksi kerrallaan. Päätöksen vuokrauksesta tekee luonnonhoitopäällikkö kaupungin hallintosäännön mukaisesti. Sopimuksissa on rajoitettu mahdolliset kaupungin maankäytön tarpeet ulos, esimerkiksi kaavoituksen muutokset ja rakentaminen.

Kaupunki perii vuokran seuroilta, jonka suuruus vahvistetaan muiden taksojen tapaan kaupunkirakennelautakunnassa. Sopimuksista riippuen kaupunki vuokraa maata joko kaikelle metsästykselle, vain hirvieläimille tai vain pienriistalle. Yhteensä metsästykseseen vuokrattuja maita on noin 4 000 hehtaarin alueella.

5 Virkistyspalvelukyselyt

Virkistyspalveluista laadittiin asukas/käyttäjäkysely lokakuussa 2023. Kysely haluttiin pitää mahdollisimman helppona ja nopeana vastata, joten kyselyitä päätettiin tehdä teemoittain. Näin välttyttiin siltä, että kysely olisi muodostunut liian isoksi paketiksi. Teemoiksi valikoituivat

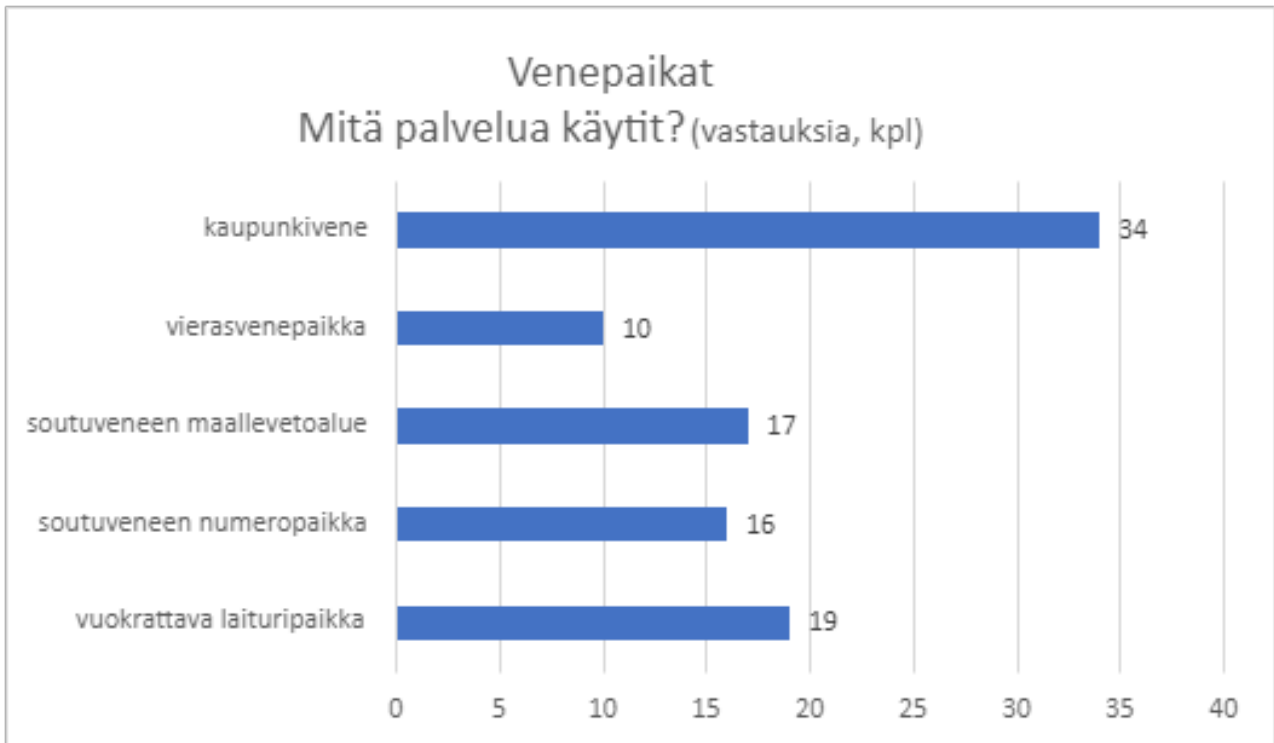
- Venepaikat ja veneilyyn liittyvä kokonaisuus
- Uimarantoihin- ja paikkoihin liittyvä kokonaisuus
- Retkeilypaikat- ja reitit sekä näihin liittyvä kokonaisuus

Avoimet vastauskentät mahdollistivat myös jättää muista teemoista sanallista palautetta.

Kysely julkaistiin vastattavaksi kaupungin verkkosivuilla 4.10., mistä se jaettiin kaupungin sosiaalisen median tileille Facebook, Instagram ja viestipalvelu X (Twitter). Vastausaikaa oli 22.10. saakka. Kyselylle ostettiin Metalta sponsoroitua mainontaa Facebookiin, jossa se tavoittikin vastaajat hyvin. Kyselyaikaan sisällytettiin Kanta-Hämeen syyslomaviikko. Tällä toivottiin, että saataisi vastauksia varsinkin retkeilypaikka -kyselyyn.

Vastauksia saatiin yhteensä noin 990 kpl. Veneilyyn liittyvään kyselyyn vastasi 91 henkilöä, uimarantoihin liittyvään kyselyyn 562 henkilöä ja retkeilykyselyyn 346 henkilöä.

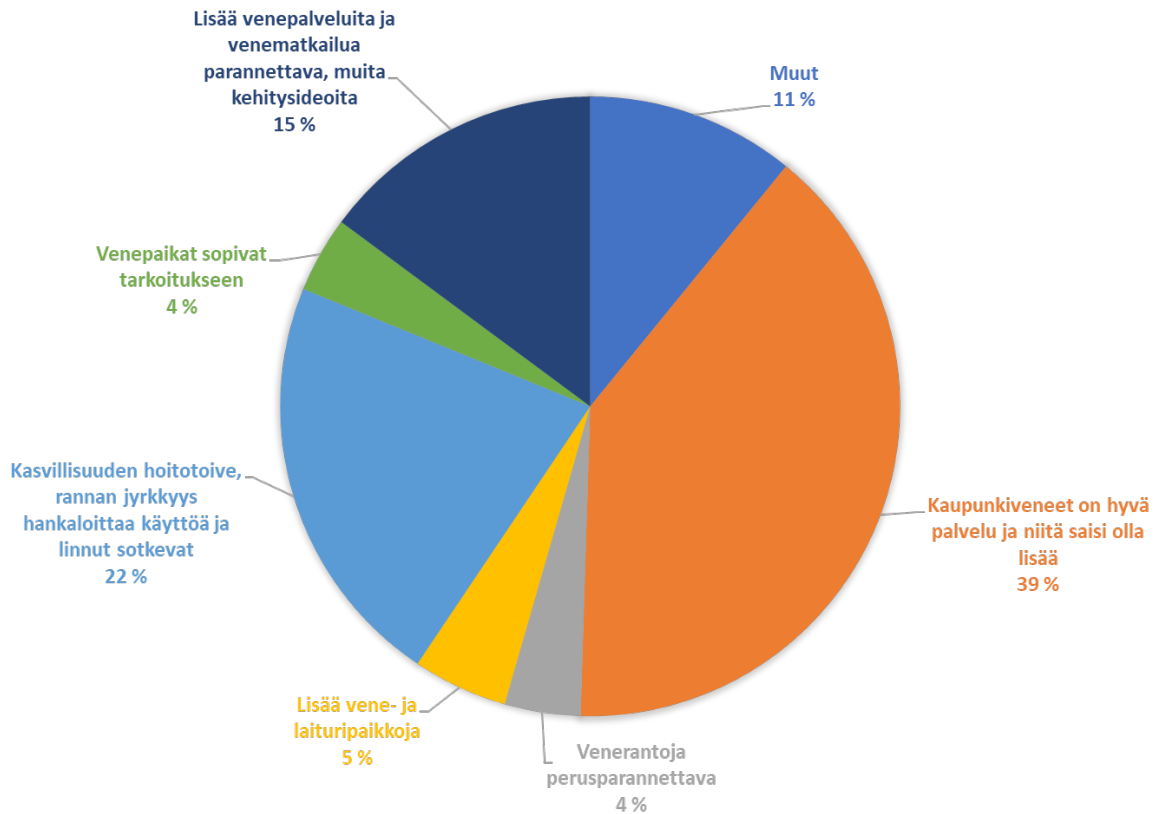
Venepaikoista kysyttiin mitä palvelua käytit, jonka jälkeen listasta pystyi valitsemaan tarkemmin tietyn, esimerkiksi venerannan tai vuokravenelaiturin, mitä palaute koski. Kyselyssä pyydettiin arvioimaan ko. kohteen kuntoa ja varustetasoa asteikolla 1 – 5. Yläkategoriassa valittavana oli vuokrattava venelaituripaikka, soutuvene numeropaikka tai maallevetoalue, vierasvenepaikka tai kaupunkivene. Vastauksia saatiin eniten kaupunkiveneistä (34 vastaajaa). Vuokrattavista laituripaikoista ja soutuveneiden maallevetoalueista sekä numeropaikoista saatiin kaikista kolmesta ryhmästä lähes yhtä monta vastausta (19, 17 ja 16 vastaajaa). Vierasvenepaikoista saatiin 9 vastausta.

Kaavio 1. Venekyselyyn vastanneet.

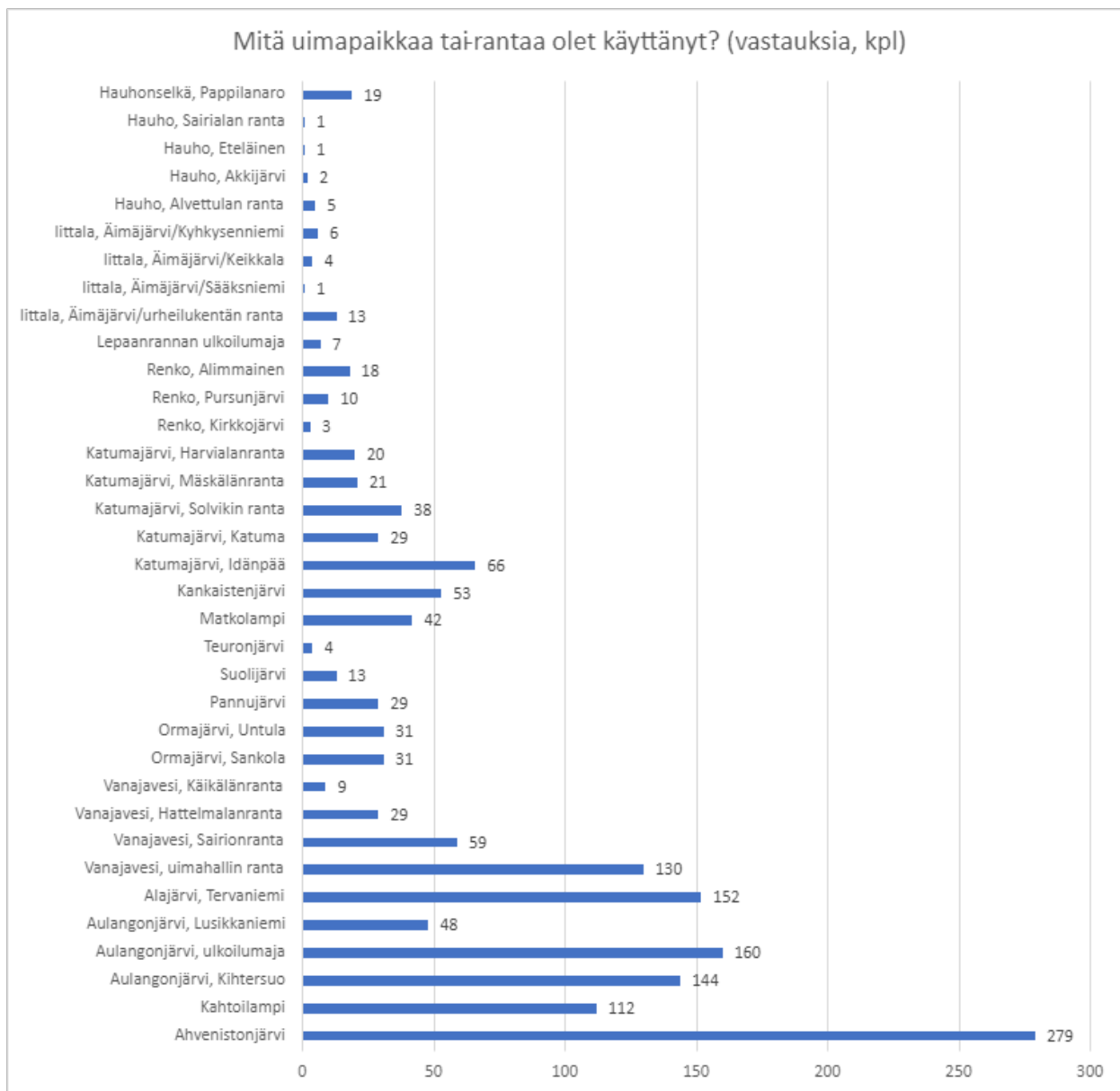
Venerantoja/veneilyä koskevan kyselyn kaikkien 1 – 5 arviointien keskiarvona venerantojen kunto sai keskiarvon 3,3 ja venepaikkojen varaaminen keskiarvon 4. Vuokrattavista laituri- paikoista arvosanoissa oli hajontaa 1 – 5 välillä. Laiturin kunto ja varusteet arvioitiin pääosin keskivaiheille asteikkoa, joitain ääripäitä oli myös mukana. Paikan varaaminen koettiin pääosin melko sujuvana tai sujuvana. Linnun ulosteet olivat yleisin negatiivisen palautteen aihe, muutamia moitteita tuli myös laituri- en kunnosta ja palveluista. Soutuveneerannoista saatiin myös vähän vastauksia, läheskään kaikista rannoista ei saatu vastauksia ollenkaan. Soutuveneiden osalta arvioinneissa oli hajontaa 2 – 5 välillä. Yleisimmät negatiivisen palautteen aiheet olivat rannan kaisloittuminen tai muu este rannalla (ranta jyrkkä, kivinen tms). Vierasvenelaituri sai keskiarvoksi arvosanan 3. Vierasvenepalveluiden sanallisissa palautteissa annettiin moitteita heikosta palvelutasosta (sähkö, jätteet, tankkaus yms.). Kaupunkiveneitä keuhuttiin paljon kyselyn vastauksissa ja näitä toivottiin lisää.

VENEILY, SANALLINEN PALAUTE TEEMOITTAIN (N=101)

Kaavio 2. Venepaikkakyselyn sanallinen palaute teemoittain

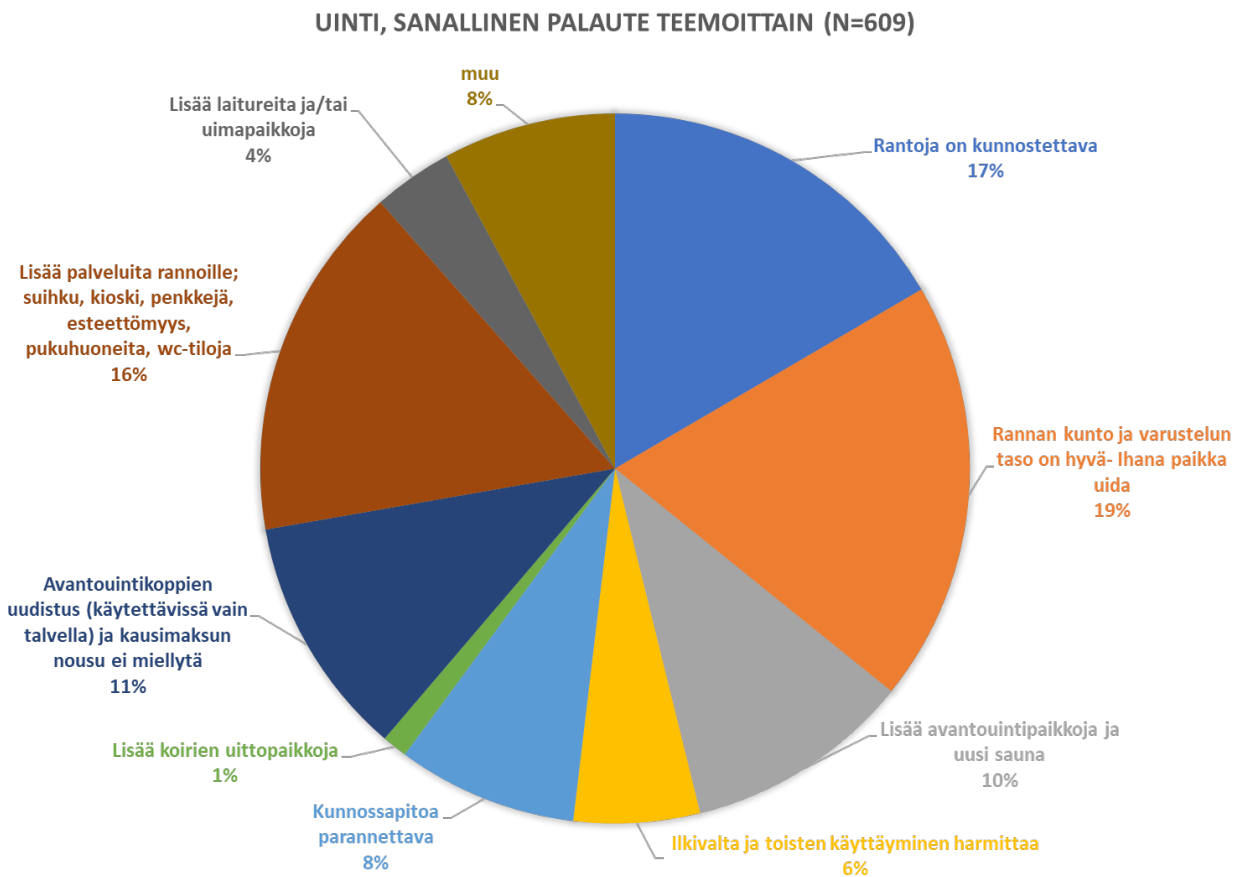
Uimapaikoista/rannoista kysyttiin vastaavasti mitä rantaa vastaaja on käyttänyt ja pyydettiin arvioimaan sekä rannan kuntoa että varusteita asteikolla 1 – 5. Vastausten perusteella suosituimpana rantana oli selkeästi Ahvenisto (60 %/279 kpl vastaajista). Seuraavaksi suosituimpia olivat Aulangonjärvi (sekä Kihtersuon, 31 %/144 kpl että ulkoilumajan ranta, 34 %/160 kpl), Tervaniemi Alajärvellä (33 %/152 kpl) ja uimahallin ranta Vanajavedellä (28 %/130 kpl). Myös Kahtoilampi on suosittu kohde (24 %/112 kpl).

Kaavio 3. Uimapaikka-kyselyyn vastanneiden käyttämät rannat.

Uimapaikkoja koskevan kyselyn asteikon 1–5 arvioinneissa uimapaikat/rannat saivat keskiarvon 3,5 ja avantouintipaikat keskiarvon 3,4. Isoin vastausten volyyymi osui 3–5 välille. Muutamista pienemmistä rannoista (mm. Teuro ja Kirkkojärvi) tuli negatiivisempaa palautetta, mutta näissä oli vain yksi tai muutama vastaaja. Negatiivisten palautteiden aiheena oli useimmiten pukutilojen, vessojen ja penkkien puuttuminen tai huono kunto/epäsiisteys sekä yleisesti paikkojen epäsiisteys. Avantouintipaikkoja keuhuttiin, mutta negatiivista palautetta tuli liukkaista portaista, rikkinäisestä lämpömatosta, epäsiisteystä tai vessan puuttumisesta. Kehityskohteina ehdotettiin saunaa ja toivottiin kesäaukioloa avantouintipaikkojen pukukoppeihin sekä seniorihelpotusta avantouintikoppien maksuihin. Avantouintipaikkojen pukukoppien varaussysteemiä ja kausimaksullisuutta

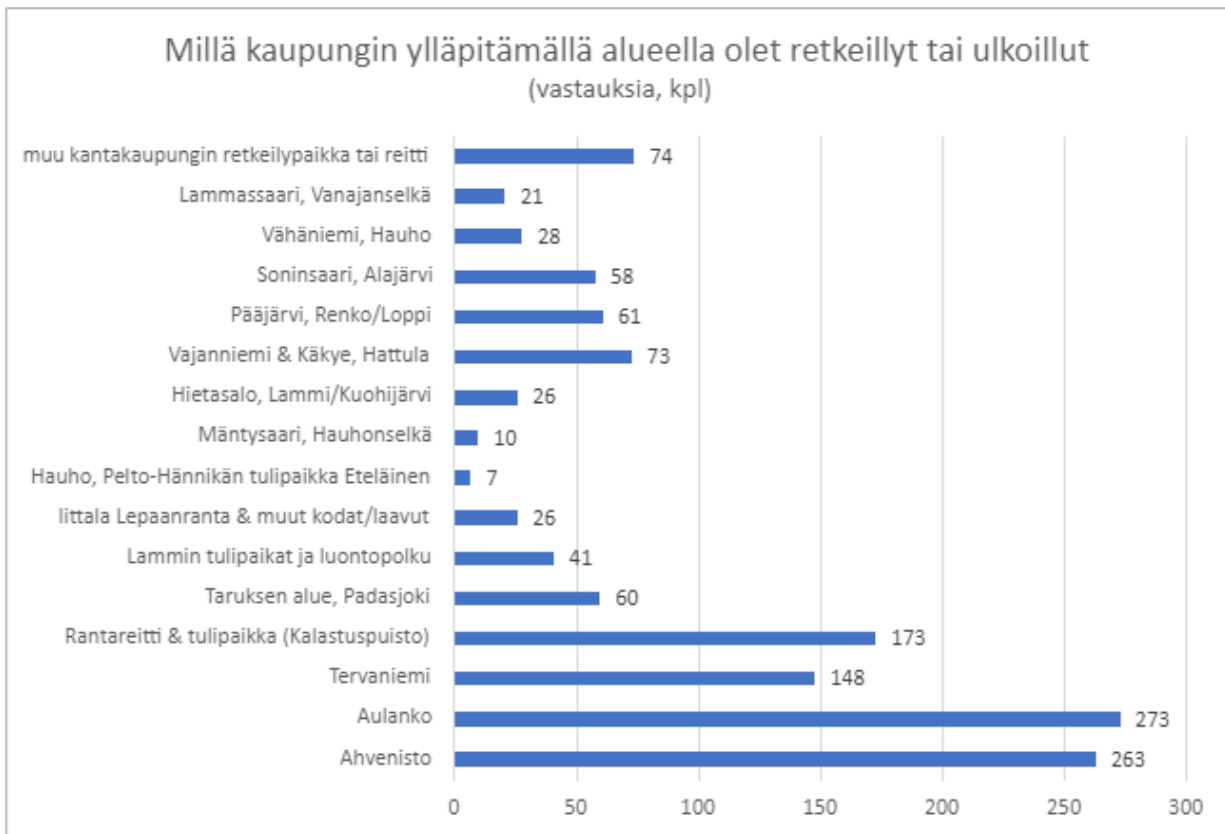
muutettiin juuri samoihin aikoihin virkistyspalvelukyselyjen toteuttamisen aikaan, mikä varmasti osaltaan vaikutti siihen, että aiheesta tuli palautetta kohtuu paljon myös kyselyn vastauksissa.

Kaavio 4. Uimarantakyselyn sanallinen palaute teemoittain

Retkeilypalveluista listattiin niin ikään kaupungin ylläpitämiä kohteita, joista vastaaja sai valita mitä palvelua/kohdetta on käyttänyt ja jättää arvion kunnosta sekä mahdollisista kohteen varusteista asteikolla 1 – 5. Tämä kysely oli laajin, sillä retkeilyn kohteita on paljon. Ihan jokaista polkua kyselyyn ei listattu, vaan ajatuksena oli, että avoimeen kenttään voi jättää erikseen palautetta myös sellaisista paikoista, joita ei listalta välttämättä löydy.

Suosituimmiksi kohteiksi nousivat tässäkin kyselyssä Ahveniston (76 % vastaajista) sekä Aulangon alueet (79 % vastaajista). Rantareittiä ja rantareitin tulipaikkaa, Kalastuspuistoa, oli käyttänyt 50 % vastaajista ja Tervaniemen ulkoilualueen tulipaikkaa 43 % vastaajista. Vanajanniemi Hattulan puolella (21 %) sekä Taruksen alue Padasjoella (17 %) olivat myös käytettyjä kohteita sekä Pääjärvi (18 %) ja Soininsaari (17 %) virkistysalueyhdistyksen (useamman kunnan yhteisomistus) kohteista.

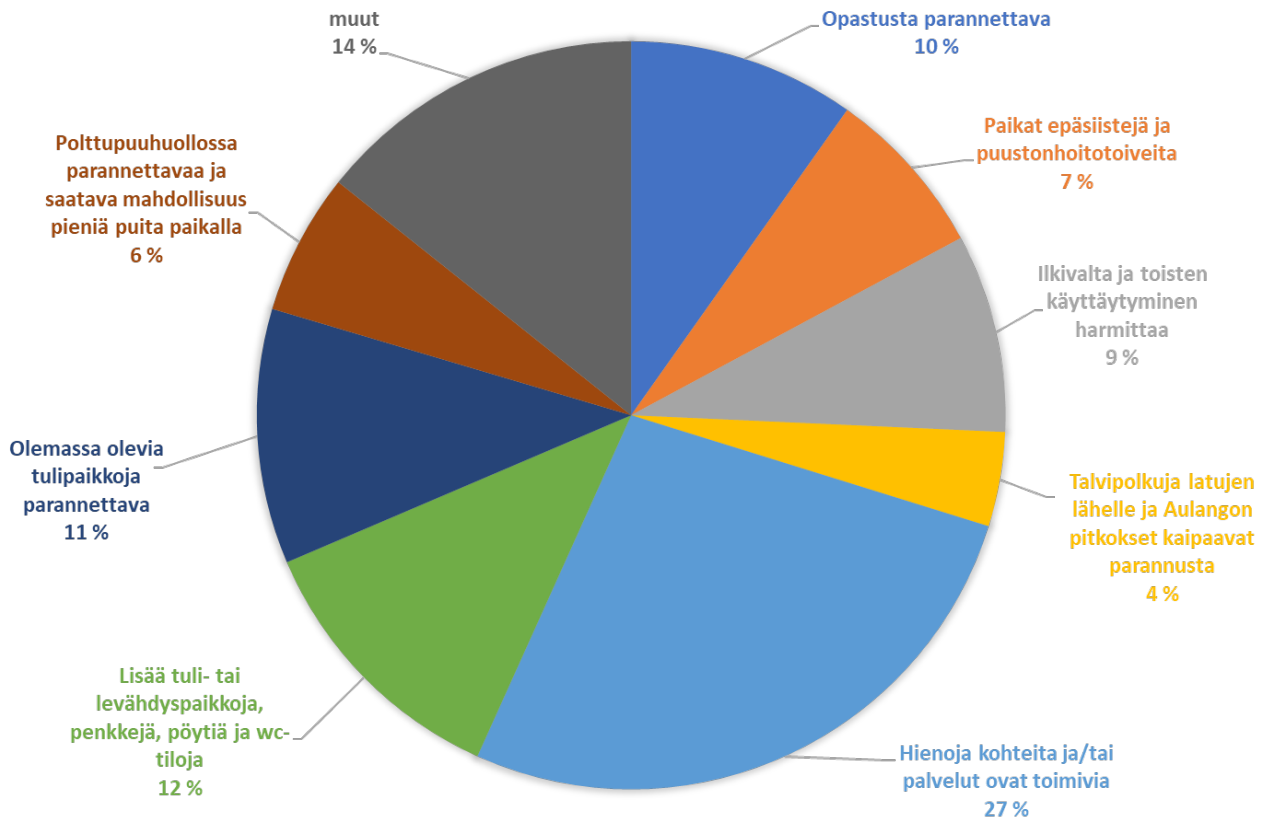

Kaavio 5. Retkeilykyselyyn vastanneiden käyttämät alueet.

Retkeilypalveluista annettiin asteikolla 1 – 5 keskiarvonasana 3,9. Eniten käytetyissä paikoissa (Ahvenisto, Aulanko, Tervaniemi, Rantareitti) arvosanat olivat pääosin 4 – 5 välillä eli palvelut arvioitiin oikein hyvin toimiviksi. Virkistysalueyhdistyn kohteilla (Pääjärvi, Vähäniemi, Soininsaari, Mäntysaari, Lammissaari) arvosanat olivat myös pääosin 4 – 5 välillä, mukana jokunen 3. Taruksen retkeilyalueen kohteille (Padasjoella) annettiin pääosin arvosanat 3 – 5 välille, samoin Hämeen Ilvesvaellusreitille. Lammilla Untulan luontopolku & tulipaikka saivat arvioinneissa enemmän hajontaa, arviot 2 – 5 välillä. Iittalassa Lepaanrannasta & muista retkeilyn palveluista oli vastauksissa myös enemmän hajontaa (vain muutama vastaaja).

Retkeilyteemaan vastasi 346 ihmistä ja avoimia vastauksia saatiin 172 kpl. Sanallinen palaute on kuvattu aihealueittain kaaviossa 6.

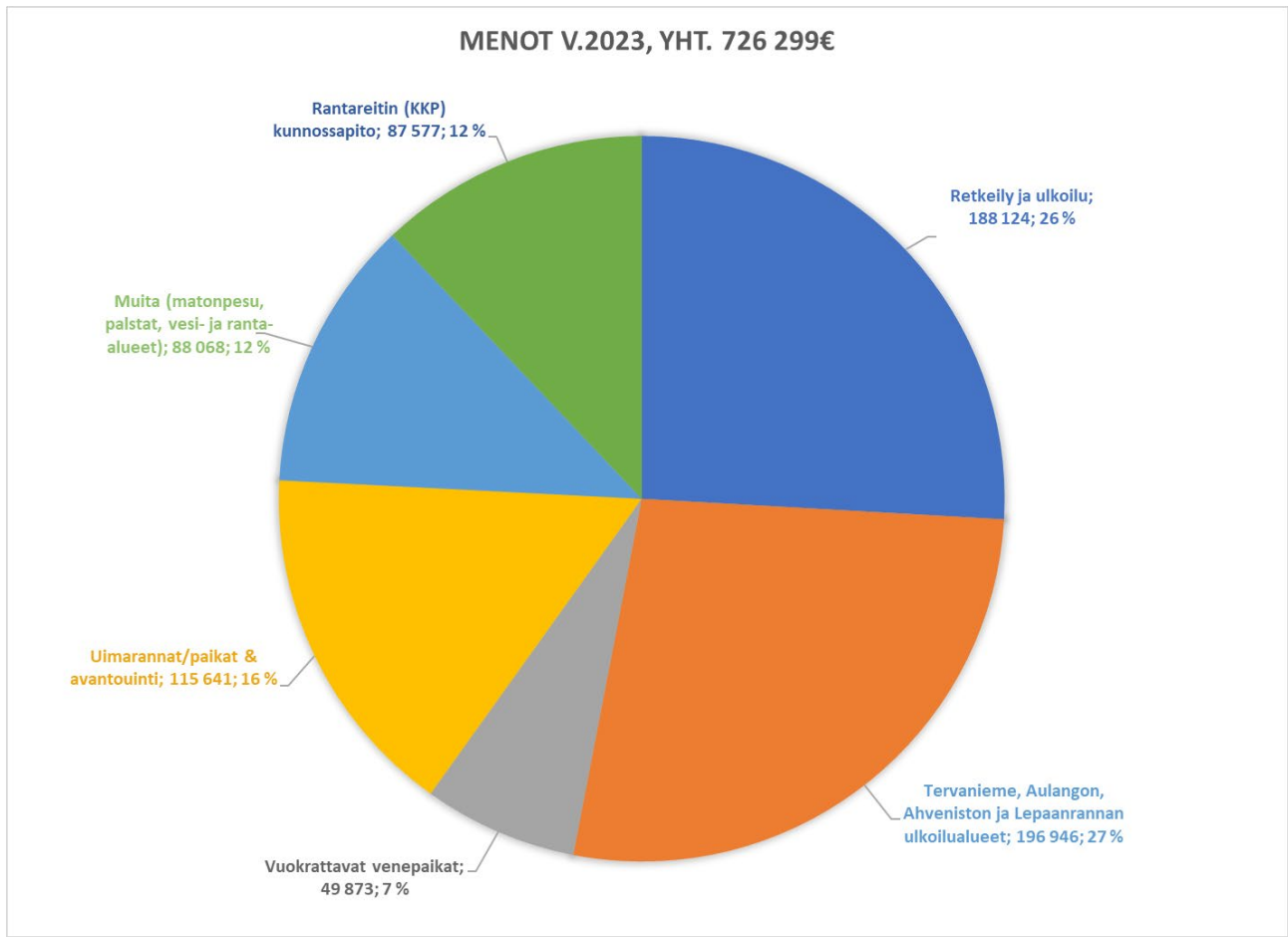
RETKEILY, SANALLINEN PALAUTE TEEMOITTAIN (N=245)

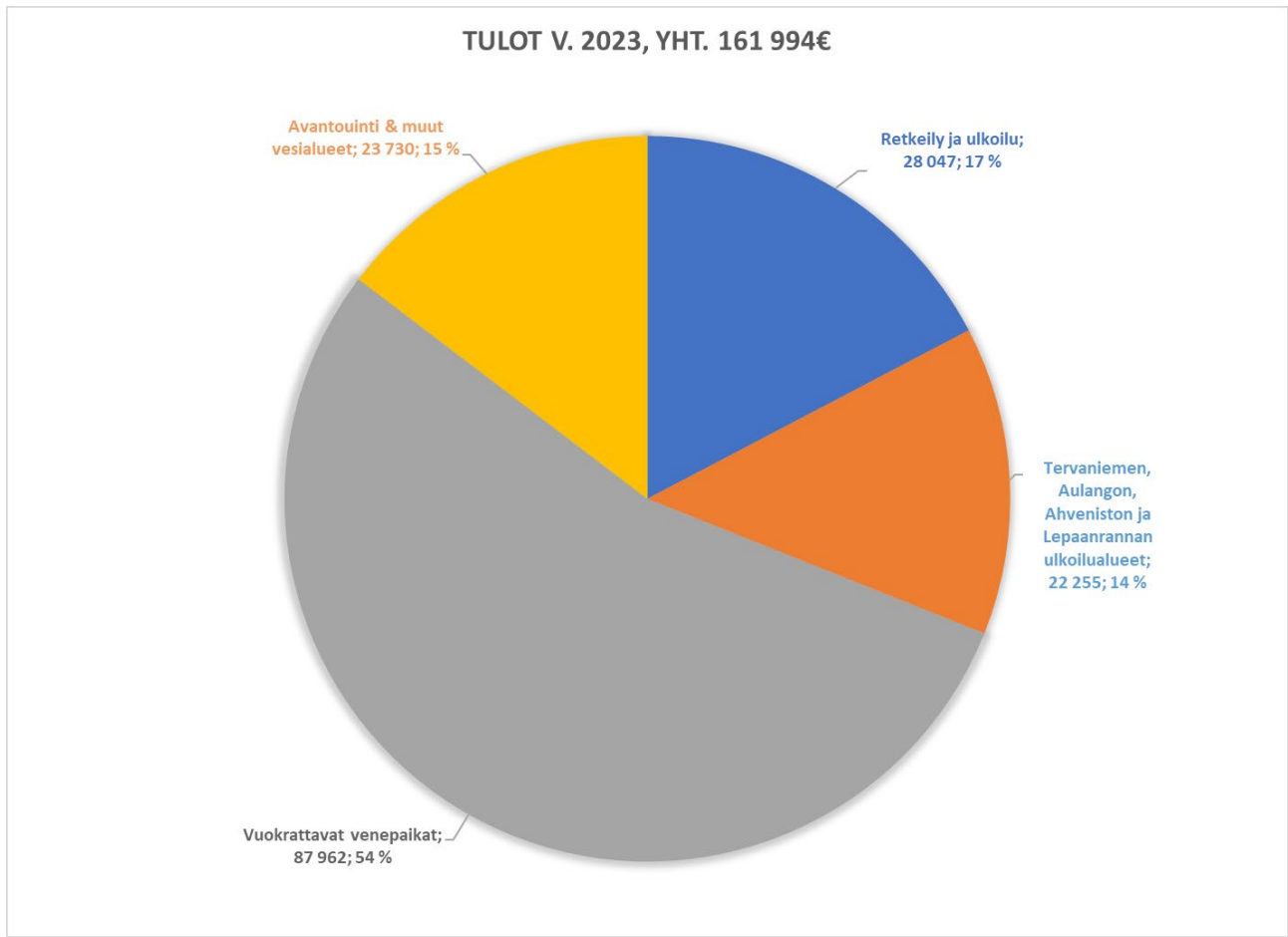
Kaavio 6. Retkeilykyselyn sanallinen palaute teemoittain

6 Talous

Tässä ohjelmassa kuvatut virkistyspalvelut ovat kustannuksiltaan kokonaisuutena noin 700 000 euron suuruinen palvelukokonaisuus, jakautuen kaavion 7 mukaisesti. Tuloja on kertynyt vuosittain noin 160 000 euroa. Eniten tuloja tulee venepaikkojen vuokrista ja jonkin verran myös kämppien, laavujen ja muiden vuokratilojen maksuista sekä avantouinnin pukukoppien kausimaksuista (kaavio 8). Avantouinnin pukutilojen lukituksen uudistus ja kausimaksujen käyttöönotto todennäköisesti tulee hieman kasvattamaan tulopuolta.

Kaavio 7. Virkistyspalveluiden menot vuonna 2023.

Kaavio 8. Virkistyspalveluiden tulot vuonna 2023

7 Toimenpide-ehdotukset

Asukaskyselyn ja oman tarkastelun pohjalta laadittiin toimenpide-ehdotukset virkistyspalveluverkon kehittämisen ja muutostöistä. Toimenpide-ehdotukset ovat tämän hetken näkemyksen mukaisia ja kaupunkirakenteen muuttuessa tulee palvelutarpeita luonnollisesti tarkastella uudelleen.

Joitakin paikkoja on esitetty lakkautettaviksi pienen käytön tai huomattavasti nousseiden kustannusten vuoksi. Näistä säästyvät varat voitaisiin ohjata muiden enemmän käytössä olevien paikkojen kunnossapitoon ja kehitystoimiin. Osassa toiminnoista taas voidaan saada aikaan pieniä säästöjä toimintojen uudelleen järjestelemisestä. Toisaalta ulkoilun ja lähiliikunnan suosion valtava kasvu ja alueiden lisääntynyt käyttö ja kysyntä puolestaan nostavat kustannuksia. Lisäksi on

noussut esiin joitain palveluiden kehittämistarpeita, muun muassa opastuksen parantaminen, joka nousi myös asukaskyselyn tuloksista. Asukaskyselyssä nousi esiin myös paikkojen sotkeminen ja ilkivalta mitkä luonnollisesti harmittavat kävijöitä. Kunnossa- ja puhtaanapitoon tulisi voida jatkossakin panostaa. Yleisellä tasolla Hämeenlinnan kaupungin tarjoamia virkistyspalveluita löytyy tasaisesti koko kaupungin alueella, mutta joissain palveluissa huomattiin puutteita. Esimerkiksi tulipaikat, joita on kyllä runsaasti kaupungin alueella, mutta tällä hetkellä kaupungin tulipaikkaa ei löydy Tuuloksesta, Hauholta eikä Rengosta.

Työn aikana onkin muodostunut selkeä näkemys, että virkistysten palveluita ei juurikaan ole liikaa ja kunnossapitoon sekä koko palvelukokonaisuuteen käytettävää panostusta ei ole tarkoituksenmukaista pienentää.

Esitetyt toimenpiteet on koottu tiivistetysti erilliseen taulukkoon (liite 1). Lisäksi samat asiat löytyvät alla listattuna perusteluineen.

7.1 Polkureitit

- Parannetaan olemassa olevien luontopolkujen (Ahvenisto, Untula, Jukola, Sibeliuksenmetsä) opastuksia
 - Olemassa olevat edellä mainitut luontopolut on kaikki perustettu jo kauan sitten ja vaativat päivitystä sekä maasto-opasteiden ja sisällön osalta
 - Ei vaadi isoa erillistä kustannusvarausta
 - Hämeen Ilvesreitien maastomerkintöjen parantaminen
 - Hämeenlinnan-Pääjärvi välillä olevia merkintöjä on kadonnut ajan saatossa. Puuttuvia merkkejä lisätään ja muutoin merkintöjä vahvistetaan.
 - Vähintään yhden uuden polku(rengas)reitien opastaminen/merkitseminen
 - Helpotetaan kynnystä lähteä ulkoilemaan merkitsemällä vähintään yksi uusi polku-reitti. Reitti voi olla jo olemassa olevassa polkuverkostossa, mutta selkeillä opasteilla parannetaan käytettävyyttä.
 - Reitien pituudesta ja maastosta riippuen kustannusarvio on noin 1 500 – 3 000 €
-

-
- Tulevan Mettolan alueen ja Siirin alueen välille polkureitin merkitseminen Mettolan rakentamisen edetessä
 - Tuetaan alueen ulkoilu- ja virkistysmahdollisuuksia
 - Alueiden välistä etsitään sopiva polkuyhteys (opastettu metsäpolku, ei rakennettu reitti)

7.2 Uimarannat -ja paikat

- Uimapaikkojen – ja rantojen luokittelu on tarkistettu ja ajan tasalla
 - Tehdään jatkuvaa päivitystyötä, huolehditaan myös netti-infojen ajantasaisuudesta
 - Alvettulan uima- ja venepaikkojen tulevaisuus ratkaistaan yhteistyössä Alvettulan kyläyhdistyksen kanssa
 - Joitakin toiveita ja kyselyitä on tullut voisiko nykyiselle uimapaikalle jättää myös soutuveneitä.
 - Alvettulan vanhan sillan pielessä oleva veneenlaskupaikka ja uimapaikka ovat varsin suosittuja ja yhtenä vaihtoehtona on pohdittu nykyisen kaupungin uimapaikan osoittamista soutuveneille (uimamahdollisuutta ei estetä, vaikka ei olisi virallinen paikka) ja että kaupunki voisi tällöin osallistua vanhan sillan kupeen uimapaikan hoidon kustannuksiin.
 - Veneenlaskupaikan viereisen huonokuntoisen pistäytymis-/kiinnityslaiturin uusimista esitetään investointeihin, kustannusarvio noin 40 – 50 000 €.
 - Nykyisten rakennelmien (laiturit, veneenlaskupaikka) historia, omistus ja vastuukysymykset ovat epäselviä. Alueella on useampia yhteisiä vesijättöalueita, joissa kaupungilla ei ole osuuksia.
 - Uimapaikan hoitoon tällä hetkellä panostettava summa (alueurakassa, kustannus noin 1 500 €/kausi) voitaisiin kohdentaa toisaalle
 - Sääksniemen (Äimäjärvi) uima- ja venepaikkojen jatkon tarpeen selvittäminen
 - Sääksniemen yksityistien vaikutuspiirissä on kaupungin uimapaikka ja soutuveneiden maallivetoalue. Kaupungin tieyksikkömaksut ovat nousseet merkittävästi (noin 690 eurosta 1 820 euroon) tien ollen tällä hetkellä kaupungin maksamissa tieyksikkömaksuissa kallein.
 - Säästötoimena esitetään uimapaikan ja venepaikkojen lakkauttamista
-

-
- Äimäjärveltä löytyy uimapaikkoja (Keikkala, Kyyhkysenniemi, urheilukentän ranta) ja venepaikkoja (Kyhkysenniemi ja pumppaamonranta) toisessa päässä järveä.

7.3 Tulipaikat

- Jokaisessa pitäjässä on vähintään yksi nuotiopaikka (avoin kehä tai kota/laavu).
 - Palveluita on tarpeen tarjota mahdollisuuksien mukaan tasapuolisesti eri puolilla kaupunkia
 - Perustamis- ja ylläpitokustannuksia esimerkiksi avoimesta tulikehästä ei tule merittävästi (ei jätehuoltoa ja omatoiminen polttopuiden teko)
 - Ylläpitoon (siistiminen, puiden teko jne.) etsitään yhteistyö/talkookumppaneita paikallisista asukkaista/yhdistyksistä
 - Tulipaikalle pääsyn esteettömyyttä huomioidaan kohteilla, joissa se kohtuullisesti on mahdollista
 - Vallitsevat maasto-olosuhteet vaikuttavat paljon siihen, miten esteettömiksi paikkoja voidaan saada kohtuullisella työllä. Osalla paikoista tulikehän viereen pääsyä voidaan rakentaa osin esteettömäksi, samoin esimerkiksi pöytäpenkeissä on huomioitu esteettömiä käyttäjiä.
 - Hauhon Vuorenselän vanhalle uimapaikalle tehdään avoin tulikehä
 - Sijainti Vuorenselän vanhan uimapaikan luona
 - Perustamisen kustannusarvio 1 000 – 1 500 € (penkit, tulirengas, grillitaso)
 - Lammin Untulan rannan vanha avoin nuotiopaikka kunnostetaan
 - Kustannusarvio noin 300 -500 €
 - Tuuloksen Suolijärven vanha avoin nuotiopaikka kunnostetaan
 - Kustannusarvio noin 300 – 500 €
 - Renkoon tehdään tulipaikka
 - Tehdään uusi tulipaikka (avoin tai laavutyylinen) Kirkkojärven uimapaikan tuntumaan
 - Kustannusarvio noin 5 000 – 7 000 €
- Selvitetään yhteistyömahdollisuudet mm. Säästöpankkisäätiön kanssa
-

-
- Aulangon ulkoilumajan kota uusitaan isompana ja lisätään alueelle pöytäpenkkejä
 - Parannetaan isompien ryhmien ja useampien porukoiden yhtäaikaista pääsyä tulille ja eväiden syöntiin, toimenpiteet jo teossa
 - Taruksella Kelkutteen erillisen avoimen tulipaikan poisto
 - Tulipaikka sijaitsee Kelkutteen kämpän lähistöllä. Tulipaikkoja sijaitsee Taruksen alueella reitistöjen varsilla muualla, joten tämä paikka suljettaisiin ja säästetään polttopuu- ja huoltokustannuksia

7.4 Venerannat -ja paikat

- Kahiliston (Katumajärvi) soutuveneiden maallevetoalue lopetetaan
 - Maallevetoalueella on hyvin vähän veneitä (noin 3-6 kpl), rannalle tulo on hankala vilkkaalta 10-tieltä ja lisäksi soutuveneiden maallevetoalueita on Katujärvellä muualla tarjolla kuudessa eri paikassa.
 - Kankaistenjärven Joutsiniemen soutuveneiden maallevetopaikat lopetetaan
 - Veneitä on vain noin 10 kpl ja ranta sijaitsee pitkän yksityistien (Joutsiniementie) päässä. Lisäksi Kankaistenjärvellä on toinen maallevetoalue lähempänä 10-tietä (Kontuvuorentie)
 - Alvettulan uima- ja venepaikkojen tulevaisuus ratkaistaan yhteistyössä Alvettulan kyläyhdistyksen kanssa
 - Alvettulassa kaupungilla ei ole tällä hetkellä venepaikkoja. Joitakin toiveita ja kyselyitä on tullut voisiko nykyiselle uimapaikalle jättää myös soutuveneitä.
 - Alvettulan vanhan sillan pielessä oleva veneenlaskupaikka ja uimapaikka (Rikulanranta) ovat varsin suosittuja ja yhtenä vaihtoehtona on pohdittu nykyisen kaupungin uimapaikan osoittamista soutuveneille (uimamahdollisuutta ei estetä, vaikka ei olisi virallinen paikka) ja että kaupunki voisi tällöin osallistua vanhan sillan kupeen uimapaikan hoidon kustannuksiin.
 - Veneenlaskupaikan viereisen huonokuntoisen pistäytymis-/kiinnityslaiturin uusimista esitetään investointeihin, kustannusarvio noin 40 – 50 000 €.
 - Nykyisten rakennelmien (laiturit, veneenlaskupaikka) historia, omistus ja vastuukysymykset ovat epäselviä. Alueella on useampia yhteisiä vesijättöalueita, joissa kaupungilla ei ole osuuksia.
-

-
- Sääksniemen (Äimäjärvi) uima- ja venepaikkojen jatkon tarpeen selvittäminen
 - Sääksniemen yksityistien vaikutuspiirissä on kaupungin uimapaikka ja soutuveneiden maallevetoalue (tällä hetkellä 16 venettä). Kaupungin tieyksikkömaksut ovat nousseet merkittävästi (noin 690 eurosta 1 820 euroon) tien ollen tällä hetkellä kaupungin maksamissa tieyksikkömaksuissa kallein.
 - Säästötoimena esitetään uimapaikan ja venepaikkojen lakkauttamista
 - Äimäjärveltä löytyy uimapaikkoja (Keikkala, Kyyhkysenniemi, urheilukentän ranta) ja venepaikkoja (Kyhkysenniemi ja pumppaamonranta) toisessa päässä järveä.
 - Uusien soutuveneiden numeropaikkojen perustamista Aurinkorantaan selvitetään
 - Aurinkorannan venelaiturien ja Kutalanjoen suun väliä kartoitetaan ja selvitetään, onko mahdollista perustaa kohtuu kustannuksin (kustannusarvio noin 5 000 – 8 000 €, tulokertymä noin 2 000 €/v) uusi soutuveneranta.
 - Venerantoja ja venelaitureita peruskunnostetaan mahdollisuuksien mukaan
 - Venerantojen peruskunnostuksia ja venelaiturien uusimisia esitetään investointilistalle tarpeiden mukaan
 - Kaupunkiveneiden lisäys Tuulos ja Renko
 - Tuuloksesta ja Rengosta on puuttunut vielä kaupunkiveneet, viedään veneet Tuulokseen Suolijärvelle (Kirkkorannan uimaranta) ja Rengossa Kirkkojärvelle (uimapaikka).
 - Kaupunkiveneisiin kohdistuvaa ilkeävaltaa ehkäistään ottamalla tunnistautumisen käyttöön
 - Otetaan testikäyttöön aluksi Hämeensaaren ja Järvikujan veneille koodilukot, joissa käyttäjän tulee jättää nimi ja puhelinnumero, johon saa lukon avaavan koodin. Palvelu on edelleen maksutonta käyttäjälle.

7.5 Opastus

- Ulkoilureittikarttojen tuonti sähköiseen ja saavutettavaan muotoon
 - Hämeenlinna taskussa -palvelun poistuttua reitistöt eivät ole näkyvissä tällä hetkellä missään sähköisessä palvelussa kootusti, tähän etsitään ratkaisu
-

-
- Untulan luontopolun päivitys ja opastuksen parantaminen (opastus myös parkkipaikalle)
 - Opasteiden ja kartan päivitys litalassa Vesitorninmäeltä Lepaanrantaan
 - Aulangon pääreiteillä selkiytetään tiettyjä polkujen risteyskohtia
 - Näissä pieniä puutteita, polkureittejä menee alueella todella paljon, joten opastukseen kiinnitettävä erityistä huomiota
 - Virkistysalueyhdistyksen kohteiden pääopasteiden uusiminen maastoon
 - Kohteiden opastauluissa on osin vanhentunutta tietoa, joten uusitaan opasteet
 - Ahvenistolla pääreittien joidenkin risteyskohtien vahvistaminen, Olympiajuoksupolun ja luontopolun opasteiden parantaminen/osin uusiminen
 - Esteettömien kohteiden opastusta kehitetään (netti-infot & itse kohteella opastus)
 - Osinkin esteettömistä kohteista olisi hyvä olla mahdollisimman tarkat kuvaukset, joihin ennakkoon pääsisi tutustumaan ja näiden perusteella arvioida kohteen sopivuutta itselleen. Myös alueelle saapuminen ja alueen sisällä liikkuminen pitäisi olla mahdollisimman selkeästi opastettu.

7.6 Retkeily- ja ulkoilualueet

- Taruksen ja Lepaanrannan vuokrakohteet suljetaan talvikuukausiksi
 - Talvikuukausina käyttö on vähäisempää ja kulut tähän nähden suhteellisen isot, säästötoimena suljetaan vuokrakohteet talven ajaksi
 - Arvio säästövaikutuksesta yhteensä kohteilla 10 – 15 000 €/talvikausi
 - Taruksella otetaan osalla vuokrakohteista käyttöön numerokoodilukot
 - otetaan käyttöön lukot Kelkutteen kämpällä ja Kristianin torpalla
 - parannetaan asiakaspalvelua ja säästyään avainten lähettelyiltä
 - Kustannus lukoista noin 700 €/v, säästyneitä kuluja vaikea arvioida, todennäköisesti huomattavasti enemmän kuin kulu
 - Vanajanniemessä rantaan asti ajoa rajoitetaan puomilla
 - ohjataan pysäköinti alueen P-alueelle laittamalla puomi P-alueen tuntumaan
 - puomiin laitetaan koodilukko ja pientä maksua vastaan on mahdollista päästä puomista, esim. veneiden lasku
 - Vanajanniemen tieyksikkömaksu on noussut kasvaneen käytön myötä huomattavan suureksi (noin 1 200€/v), haetaan kasvaneisiin kustannuksiin kompensatiota pienen maksun kautta
-

YLEISET TAVOITTEET

- Ylläpidettävät virkistyspalveluiden kohteet ja reitit pidetään hyvässä käyttökunnossa ja opasteet ajan tasalla
- Paikkojen ylläpitoon etsitään sopivilla kohteilla yhteistyö/talkookumppaneita paikallisista asukkaista/yhdistyksistä.
- Esteettömyys huomioidaan rakentamisessa ja kunnossapidossa mahdollisuuksien mukaan. Lisäksi tarjotaan kohdennetusti esteettömiä virkistyspalveluita.
- Virkistyspaikkoja on tarjolla eri puolilla kaupunkia (huomioiden käyttäjämäärät)

TEHTÄVÄT TOIMENPITEET PALVELUALUEITTAIN

POLKUREITIT

- Parannetaan olemassa olevien luontopolkujen (Ahvenisto, Untula, Jukola, Sibeliuksenmetsä) opastuksia (maasto-opastus & muu aineisto)
- Hämeen Ilvesreitit maastomerkitöiden parantaminen
- Vähintään yhden uuden polku(rengas)reitit opastaminen/merkitseminen
- Tulevan Mettolan alueen ja Siirin alueen välille polkureitit merkkaukseen Mettolan rakentamisen edetessä

TULIPAIKAT

- Jokaisessa pitäjässä on vähintään yksi nuotiopaikka (avoin kehä tai kota/laavu). Ylläpitoon etsitään yhteistyö/talkookumppaneita paikallisista asukkaista/yhdistyksistä
- Tulipaikalle pääsyn esteettömyyttä huomioidaan kohteilla, joissa se kohtuullisesti on mahdollista
- Hauhon Vuorenselän vanhalla uimapaikalle tehdään avoin tulikehä
- Lammin Untulan rannan vanha avoin nuotiopaikka kunnostetaan
- Tuuloksen Suolijärven vanha avoin nuotiopaikka kunnostetaan
- Renkoon tehdään tulipaikka (avoin tai laavu, paikka Kirkkojärven uimapaikan tuntuma)
- Aulangon ulkoilumajan kota uusitaan isompana ja lisätään alueelle pöytäpenkkejä
- Taruksella Kelkutteen erillisen avoimen tulipaikan poisto

OPASTUS

- Ulkoilureittikarttojen tuonti sähköiseen ja saavutettavaan muotoon (Hämeenlinna taskussa poistuttua)
- Untulan luontopolun päivitys ja opastuksen parantaminen (opastus myös parkkipaikalle)
- Opasteiden ja kartan päivitys litalassa Vesitorninmäeltä Lepaanrantaan
- Aulangon pääreiteillä selkiytetään tiettyjä polkujen risteyskohtia
- Virkistysalueyhdistyksen kohteiden pääopasteiden uusiminen maastoon
- Ahvenistolla pääreittien joidenkin risteyskohtien vahvistaminen, Olympiajuoksupolun ja luontopolun opasteiden parantaminen/osin uusiminen
- Esteettömien kohteiden opastusta kehitetään (netti-infot & itse kohteella opastus)

UIMARANNAT/PAIKAT

- Uimapaikkojen/rantojen luokittelu on tarkistettu ja ajan tasalla
- Alvettulan uima- ja venepaikkojen tulevaisuus ratkaistaan yhteistyössä Alvettulan kyläyhdistyksen kanssa
- Sääksniemen (Äimäjärvi) uima- ja venepaikkojen jatkon tarpeen selvittäminen

VENERANNAT/PAIKAT

- Kahiliston (Katumajärvi) soutuveneiden maallevetoalue lopetetaan
- Kankaistenjärven Joutsiniemen soutuveneiden maallevetopaikat lopetetaan
- Alvettulan uima- ja venepaikkojen tulevaisuus ratkaistaan yhteistyössä Alvettulan kyläyhdistyksen kanssa
- Sääksniemen (Äimäjärvi) uima- ja venepaikkojen jatkon tarpeen selvittäminen
- Uusien soutuveneiden numeropaikkojen perustamista Aurinkorantaan selvitetään
- Venerantoja ja venelaitureita peruskunnostetaan mahdollisuuksien mukaan (investoinnit)
- Kaupunkiveneiden lisäys Tuulos ja Renko
- Kaupunkiveneisiin kohdistuvaa ilkeävaltaa ehkäistään ottamalla tunnistautuminen käyttöön (aluksi Hämeensaari & Järvikuja)

RETKEILY/ULKOILUALUEET

- Taruksen ja Lepaanrannan vuokrakohteet suljetaan talvikuukausiksi
- Taruksella otetaan osalla vuokrakohteista käyttöön numerokoodilukot
- Vanajanniemessä rantaan asti ajoa rajoitetaan puomilla; pysäköinti P-alueelle (pienstä maksua vastaan rantaan pääsy mahdollista numerokoodilukon avulla, esim. veneen laskut)